

Strasbourg, 16. mai 2007

ECRML (2007) 3

DEN EUROPEISK PAKT OM REGIONS- ELLER MINORITETSSPRÅK (CHARTERET)

ANVENDELSEN AV CHARTERET I NORGE

3. overvåkingsperiode

- A. Ekspertkomiteens rapport om Charteret
- B. Anbefaling fra Europarådets ministerkomité om Norges anvendelse av Charteret

Den europeisk pakt om regions- eller minoritetsspråk (heretter kalt Charteret) fastsetter en kontrollordning med henblikk på å evaluere en parts anvendelse av Charteret for om nødvendig å gi anbefalinger om forbedring av partens lovgivning, politikk og praksis. Det sentrale element i framgangsmåten er ekspertkomiteen opprettet ved Charterets artikkel 17. Komiteens hovedformål er å avgi rapport til Ministerkomiteen om evaluering av partens oppfyllelse av sine forpliktelser, undersøke den faktiske situasjonen med hensyn til regions- eller minoritetsspråk i staten samt eventuelt oppmuntre parten til gradvis å nå et høyere forpliktelsesnivå.

Med henblikk på å lette dette arbeidet har Ministerkomiteen i samsvar med artikkel 15 nr. 1 fastsatt en ramme for etterfølgende periodiske rapporter, som skal framlegges for Generalsekretæren av partene. Statene bør offentliggjøre rapportene. I henhold til denne rammen skal statene redegjøre for den konkrete gjennomføringen av Charteret og den alminnelige politikk for språkene som er beskyttet etter del II. Statene skal også angi nærmere alle tiltak som er truffet ved gjennomføringen av de valgte bestemmelsene i Charterets del III for hvert enkelt språk som er beskyttet. Komiteens første oppgave er derfor å gjennomgå opplysningene i den periodiske rapporten for alle aktuelle regions- eller minoritetsspråk på vedkommende stats territorium.

Komiteens rolle er å vurdere gjeldende lover og forskrifter og den faktiske praksis i hver enkelt stat med hensyn til regions- eller minoritetsspråk. Komiteens arbeidsmetoder er utarbeidet med henblikk på dette. Komiteen samler inn opplysninger fra de respektive myndigheter samt fra uavhengige kilder i staten for å få en mest mulig korrekt oversikt over den faktiske språksituasjonen. Etter at komiteen har foretatt en foreløpig gjennomgang av den periodiske rapporten, stiller den eventuelt flere spørsmål til hver enkelt berørt part om saker den finner uklare eller utilstrekkelig opplyst i selve rapporten. Denne skriftlige framgangsmåten følges normalt opp av et besøk av en delegasjon fra komiteen til den aktuelle staten. Under dette besøket møter delegasjonen organer og organisasjoner hvis arbeid er nært knyttet til bruken av de aktuelle språkene, og rådfører seg med myndighetene om saker den er blitt gjort oppmerksom på.

Når denne prosessen er avsluttet, vedtar ekspertkomiteen sin egen rapport. Denne rapporten framlegges for Ministerkomiteen sammen med forslag til anbefalinger som sistnevnte kan velge å oversende parten.

INNHOOLD

A.	EKSPERTKOMITEENS RAPPORT OM ANVENDELSEN AV CHARTERET I NORGE ...	4
	KAPITTEL 1 - BAKGRUNNSOPPLYSNINGER	4
1.1	NORGES RATIFIKASJON AV CHARTERET	4
1.2.	EKSPERTKOMITEENS ARBEID	4
1.3.	PRESENTASJON AV SITUASJONEN FOR REGIONS- ELLER MINORITETSSPRÅK I NORGE: AJOURFØRING	5
1.4.	SÆRLIGE SPØRSMÅL I FORBINDELSE MED EVALUERINGEN AV RAPPORTEN	6
	KAPITTEL 2 - EKSPERTKOMITEENS EVALUERING MED HENSYN TIL CHARTERETS DEL II OG III	7
2.1.	EVALUERING MED HENSYN TIL CHARTERETS DEL II	7
2.2.	EVALUERING MED HENSYN TIL CHARTERETS DEL III	17
	KAPITTEL 3 – KONKLUSJONER	27
3.1	KONKLUSJON MED HENSYN TIL HVORDAN NORSKE MYNDIGHETER HAR GJENNOMFØRT MINISTERKOMITEENS ANBEFALING	27
3.2	EKSPERTKOMITEENS FUNN I TREDJE OVERVÅKINGSPERIODE	28
	VEDLEGG I: RATIFIKASJONSDOKUMENT	30
B.	ANBEFALING FRA EUROPARÅDETS MINISTERKOMITÉ OM NORGES ANVENDELSE AV CHARTERET	31

A. Ekspertkomiteens rapport om anvendelsen av Charteret i Norge

vedtatt av ekspertkomiteen 1. desember 2006 og framlagt for Europarådets ministerkomité i samsvar med Charterets artikkel 16.

Kapittel 1 - Bakgrunnsopplysninger

1.1 Norges ratifikasjon av Charteret

1. Norge undertegnet Den europeisk pakt om regions- eller minoritetsspråk (Charteret) 5. november 1992 og deponerte sitt ratifikasjonsdokument 10. november 1993. Norske myndigheter offentliggjorde teksten til Charteret i kgl.res. 1. oktober 1993. Charteret trådte i kraft i Norge 1. mars 1998.
2. Charterets artikkel 15. nr. 1 fastsetter at partene skal framlegge treårige rapporter i den form Ministerkomiteen fastsetter¹. Norske myndigheter framla den tredje periodiske rapporten for Europarådets generalsekretær i mai 2005.
3. I den forrige evalueringsrapporten om Norge (ECRML (2003) 2) framhevet ekspertkomiteen særlige områder hvor politikk og praksis kunne forbedres ytterligere. Ministerkomiteen merket seg rapporten framlagt av ekspertkomiteen og vedtok anbefaling RecChL (2003) 2 rettet til norske myndigheter.

1.2. Ekspertkomiteens arbeid

4. I denne rapporten gir ekspertkomiteen en alminnelig presentasjon av situasjonen for regions- eller minoritetsspråk i Norge. Komiteen vil imidlertid legge vekten på bestemmelser og saker som ble framhevet som særlig problematiske i første og andre evalueringsrapport, samt nye saker som er oppstått i løpet av tredje overvåkingsperiode. Ekspertkomiteen vil dessuten, i lys av komiteens funn og Ministerkomiteens anbefalinger², vurdere tiltakene truffet av myndighetene med henblikk på å bedre situasjonen for regions- eller minoritetsspråk.
5. Etter en foreløpig gjennomgang av tredje periodiske rapport fra Norge ble det utarbeidet et spørreskjema, som ble sendt til norske myndigheter. Ekspertkomiteen gjennomførte et besøk på stedet fra 19. til 23. juni 2006 i Porsanger, Karasjøk, Kautokeino, Tromsø og Oslo, hvor utsendingene møtte representanter for språkene samisk, kvensk og romanes samt norske offentlige institusjoner og statlige myndigheter med ansvar for gjennomføringen av Charteret.
6. Ekspertkomiteen mottok i samsvar med Charterets artikkel 16 nr. 2 skriftlige kommentarer om situasjonen for kvensk språk fra Norske kveners forbund, NRK finsksending (Finsk radio), Ruijan Kaiku (kvensk avis), Kvensk institutt og foreningen Kveenimaa Yhistys. Når det gjelder samisk mottok ekspertkomiteen kommentarer fra Universitetet i Tromsø.
7. Denne evalueringsrapporten er basert på opplysningene ekspertkomiteen fikk fra ovennevnte kilder samt den politiske og rettslige situasjonen da ekspertkomiteen gjennomførte sitt besøk i Norge.
8. Rapporten ble vedtatt av ekspertkomiteen 1. desember 2006.

¹ MIN-LANG (2002) 1 Ramme for treårige periodiske rapporter vedtatt av Europarådets ministerkomité.

² Avsnitt som er hentet fra første og andre rapport, er angitt som understreket tekst i denne rapporten.

1.3. Presentasjon av situasjonen for regions- eller minoritetsspråk i Norge: Ajourføring

9. Språkene på Norges territorium som er beskyttet i henhold til Charteret, er samisk, kvensk og de to ikke-territoriale språkene romani og romanes. Ekspertkomiteen viser til de aktuelle nummer i første og andre evalueringsrapport for en alminnelig presentasjon av situasjonen for disse språkene i Norge (jf. ECRML (2001) 6 nr. 7 - 17 og ECRML (2003) 2 nr. 9 - 21).

10. Samisk omfatter de fire variantene nordsamisk, sørsamisk, lulesamisk og østsamisk. Ekspertkomiteen har fått opplyst at østsamisk svarer til skoltesamisk, og dialekten vil bli omtalt som sådan i denne rapporten.

11. Kommunen Tysfjord, der lulesamisk er i bruk, ble innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk fra januar 2006, og sameloven er endret i samsvar med dette. Mulige konsekvenser av denne innlemmelsen framheves nærmere i avsnitt 1.4 nedenfor.

12. Ekspertkomiteen har fått opplyst at skoltesamisk, som tales i Russland (kildinsamisk, tersamisk og akkalasamisk på Kolahalvøya) og Nord-Finland (Sevettijärvi, Nellim), også anvendes av et lite antall personer i bygda Neiden i Norge. Det er imidlertid usikkert hvor mange som taler skoltesamisk i Norge og i hvilken grad skoltesamisk fremdeles utgjør et levende språk i landet.

13. Status for kvensk språk, som hovedsakelig brukes i Troms og Finnmark, er klargjort etter anbefalingen fra Europarådets ministerkomité. Kvensk er blitt anerkjent som eget språk atskilt fra finsk³. Ekspertkomiteen kommer derfor til å henvise til kvensk språk i denne rapporten. Kvensk har hovedsakelig vært et talespråk, og utviklingen av et kvensk skriftspråk startet for tjue år siden. Kvensk omfatter en rekke dialekter. Kvensk slik det tales i Porsanger utgjør den eldste dialekten (1680/90-årene). Den vestlige dialekten tales i Troms, Alta og Vest-Finnmark, og den østlige dialekten brukes i Øst-Finnmark (1870). Grammatikken og ordforrådet ligger nært meänkieli, som tales i Tornedalen i Sverige.

14. Opplysningene om språkene romani og romanes er de samme som i forrige overvåkingsperiode, og det er fremdeles usikkert hvor mange som taler romanes (jf. nr. 12 - 13 i første evalueringsrapport ECRML (2001) 6 og nr. 15 - 16 i andre evalueringsrapport (ECRML (2003) 2).

15. I mangel av offisielle statistikker gir norske myndigheter bare grove anslag over hvor mange som taler språkene⁴. Kvensktalende synes særlig berørt av mangelen på pålitelige statistikker. Ifølge norske myndigheter varierer anslaget over antall personer som bruker dette språket, mellom 2 000 og 8 000, avhengig av hvilke kriterier og metoder som er brukt⁵. En nyere studie som ble gjennomført i 2004 - 2005⁶, viser imidlertid at antall kvensktalende overstiger 10 000, og Norske Kveners Forbund/Ruijan Kveeniliittoo framholder at det finnes minst 50 000 - 60 000 kvenere i Norge.

16. Ekspertkomiteen er oppmerksom på at innsamling av data om menneskers språklige bakgrunn utgjør et følsomt spørsmål. Ikke desto mindre er det viktig med mer pålitelige data om antall brukere av regions- eller minoritetsspråk og den geografiske fordelingen av disse. Som det også er blitt framhevet av den rådgivende komité for Rammekonvensjonen for beskyttelse av nasjonale minoriteter⁷, gjør mangelen på pålitelige tall det virkelig vanskelig for internasjonale overvåkingsorganer, herunder ekspertkomiteen, å vurdere i hvilken grad Norge oppfyller sine internasjonale forpliktelser på dette området.

17. Denne type arbeid bør utføres i samarbeid med de som taler regions- eller minoritetsspråk og kan være basert på ad hoc-studier, særlige undersøkelser eller andre gode vitenskapelige metoder med henblikk på å bedre omfanget og nøyaktigheten av dataene. Ekspertkomiteen oppfordrer norske myndigheter til å sette i gang slikt arbeid (jf. f.eks. ekspertkomiteens andre evalueringsrapport om Sverige - ECRML (2006) 4, nr. 13).

18. Regelverket for bruken av regions- eller minoritetsspråk har gjennomgått en mindre revisjon siden forrige overvåkingsperiode. Disse endringene har styrket beskyttelsen av regions- eller minoritetsspråk eller fremmet disse⁸. Følgende lover er endret: Lov av 18. mai 1990 nr. 11 om stadnamn § 11, lov av 12. juni

³ Jf. resolusjonen vedtatt av Norges regjering vedlagt Norges tredje periodiske rapport, MIN-LANG/PR (2005) 3 vedlegget.

⁴ Norges tredje periodiske rapport innledende bestemmelser nr. 4 s. 5.

⁵ *Ibid.* s. 6.

⁶ Rasmussen, Torkild 2004 -2005: Hvor mange kan finsk og kvensk i Nord-Norge? Arina, Nordisk tidsskrift for kvensk forskning, Nummer 1/2004-2005 s. 48-54.

⁷ Uttalelse om Norge, ACFC/INF/OP/I(2003)003, nr. 11.

⁸ For en omfattende liste over rettsakter, jf. ECRML (2001) 6 nr. 16-17 og ECRML (2003) 2 nr. 18-19

1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven) kapittel 3 om samisk språk. Arbeidsmiljøloven som trådte i kraft 1. januar 2006, forbyr diskriminering blant annet på grunn av språk⁹.

1.4. Særlige spørsmål i forbindelse med evalueringen av rapporten

KVENSK

19. Beslutningen om å anerkjenne kvensk som eget språk ble tatt kort tid før norske myndigheter la fram den tredje periodiske rapporten for Europarådet. Det var derfor ikke mulig for myndighetene å komme med konklusjoner om beslutningen eller tilknyttede tiltak i Norges tredje periodiske rapport. Ekspertkomiteen vil likevel evaluere de tiltak som er truffet av norske myndigheter i samsvar med beskyttelsen i del II, og komiteen ser fram til å motta ytterligere opplysninger fra myndighetene i neste periodiske rapport om tiltak som er truffet for å utvikle dette språket, som fortsatt befinner seg i en vanskelig situasjon.

SAMISK

20. I ratifikasjonsdokumentet omtales samisk som "det samiske språk" av norske myndigheter. Ekspertkomiteen forstår det slik at "det samiske språk" omfatter fire dialekter i Norge. Hver variant kan betraktes som eget språk, og med hensyn til praktiske tiltak behandles disse i stor grad som sådanne av myndighetene. Det synes som om denne tvetydige situasjonen er akseptert både av myndighetene og av representantene for de samisktalende. Situasjonen er heller ikke angitt som problematisk overfor ekspertkomiteen.

21. Med dette som bakgrunn vil ekspertkomiteen anvende termen "språk" eller "samisk" om samisk i sin alminnelighet eller når alle variantene omtales under ett. Når den enkelte variant omtales for seg, vil ekspertkomiteen anvende termene "nordsamisk", "lulesamisk", "sørsamisk" og "skoltesamisk".

22. Ifølge sameloven er forvaltningsområdet for samisk språk et område der konsentrasjonen av samisktalende berettiger særlige tiltak. Området omfattet opprinnelig kommunene Karasjok, Kautokeino, Nesseby, Porsanger, Tana og Kåfjord. Ekspertkomiteen har i sine tidligere rapporter betraktet forvaltningsområdet for samisk språk som anvendelsesområdet for del III. Fra januar 2006 er Tysfjord kommune innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Som en følge av dette vil Charterets del III normalt anses for å gjelde også for lulesamisk, siden det finnes en betydelig konsentrasjon av lulesamisktalende i denne kommunen. Ekspertkomiteen ser fram til å motta myndighetenes synspunkter på anvendelsen av forpliktelsene i del III på lulesamisk.

23. Ifølge norske myndigheter kan skoltesamisk ikke betraktes som et levende språk i Norge siden språket tales av bare to til tre eldre personer. Under sitt besøk på stedet fikk ekspertkomiteen imidlertid opplyst at skoltesamisk tradisjonelt tales i bygda Neiden. Under forrige evalueringsperiode fikk ekspertkomiteen dessuten opplysninger om et planlagt utdanningsprosjekt for undervisning i skoltesamisk (jf. ECRML (2003) 2 nr. 70).

Ekspertkomiteen imøteser mer omfattende opplysninger fra myndighetene i neste periodiske rapport om den historiske og den nåværende forekomsten av skoltesamisk i Norge, om antall skoltesamisktalende og om eventuelle vedtatte eller planlagte tiltak med henblikk på å verne skoltesamisk språk og kultur.

⁹ Jf. oppfølgingsrapporten fra Europarådets kommissær for menneskerettigheter om Norge (2001 – 2005) Vurdering av framskritt med hensyn til gjennomføringen av anbefalingene fra Europarådets kommissær for menneskerettigheter, CommDH (2006) 10 nr. 39.

Kapittel 2 - Ekspertkomiteens evaluering med hensyn til Charterets del II og III

2.1. Evaluering med hensyn til Charterets del II

24. Charterets del II (artikkel 7) fastsetter en rekke alminnelige mål og prinsipper som partene forplikter seg til å anvende på alle regions- eller minoritetsspråk på deres territorium. For Norges del omfatter evalueringen språkene samisk, kvensk, romani og romanes. Nordsamisk omfattes av Charterets del III, men vil også omfattes av del II utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Noen av merknadene knyttet til nordsamisk er ytterligere utdypet i kapittel 3.2 i rapporten.

Artikkel 7 - Mål og prinsipper

“Med hensyn til regions- eller minoritetsspråk, innenfor de territorier hvor slike språk brukes og i samsvar med hvert språks situasjon, skal partene basere sin politikk, lovgivning og praksis på følgende mål og prinsipper:

a. anerkjennelse av regions- eller minoritetsspråkene som et uttrykk for kulturell rikdom;”

25. I den tredje rapporten viser norske myndigheter til ulike tiltak med henblikk på å fremme regions- eller minoritetsspråkene og den kultur de representerer. Ekspertkomiteen berømmer innsatsen som er gjort.

KVENSKE

26. Ekspertkomiteen roser myndighetene for anerkjennelsen av kvensk som eget språk. Komiteen konstaterer med tilfredshet at myndighetene i denne prosessen har rådspurt representanter for de kvensktalende. Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å videreføre og styrke dialogen med de kvensktalende nå som kvensk er anerkjent som eget språk¹⁰.

ROMANI OG ROMANES

27. Ekspertkomiteen gjentar at eksistensen av romani og romanes er et uttrykk for kulturell rikdom (jf. ECRML (2003) 2 nr. 43) og tar i betraktning at offentlige myndigheter har vist vilje til å støtte både romani og romanes og den kultur de gjenspeiler, i samarbeid med representanter for romani- og romanestalende (jf. Norges tredje periodiske rapport nr. 15 - 17).

28. Det er imidlertid ikke vedtatt spesifikke lovgivningsmessige tiltak med henblikk på å fremme og beskytte romani og romanes. Ekspertkomiteen føler at det er rom for forbedringer (jf. ECRML (2003) 2 nr. 42) og ser fram til å motta flere opplysninger i neste periodiske rapport.

“b. respekt for det geografiske område for hvert regions- eller minoritetsspråk for å sikre at eksisterende eller nye administrative inndelinger ikke utgjør et hinder for fremmingen av det berørte regions- eller minoritetsspråk;”

29. Med hensyn til nordsamisk ser ekspertkomiteen positivt på opprettelsen av Indre Finnmark tingrett som et ledd i arbeidet for å gjøre det lettere å bruke samisk overfor rettsmyndighetene, jf. Ministerkomiteens anbefaling. Tingretten dekker fem av de sju kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk - Karasjok, Kautokeino, Nesseby, Porsanger og Tana.

30. I andre evalueringsperiode tok ekspertkomiteen opp spørsmålet om utelukkelse av anvendelsen av sameloven på sørsamisk, lulesamisk og (eventuelt) skoltksamisk som følge av den gjeldende definisjonen av forvaltningsområdet for samisk språk (jf. ECRML (2003) 2 nr. 46). Norske myndigheter har rapportert at Tysfjord kommune, som har en stor konsentrasjon av lulesamisktalende, er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk fra januar 2006. Ekspertkomiteen konstaterer med tilfredshet at endringen av samelovens

¹⁰ I resolusjonen vedtatt av Norges regjering - MIN-LANG/PR (2005) 3 vedlegget - konkluderer rapporten blant annet med at de sosiale og språklige forhold som er spesifikke for den kvenske minoriteten, rettferdiggjør angivelsen av kvensk som eget språk snarere enn en finsk dialekt. Strukturelle lingvistiske forskjeller mellom kvensk og finsk taler for å anse kvensk som et språk i seg selv. Et annet avgjørende kriterium er ifølge rapporten at kvenene selv betrakter kvensk som eget språk.

språkbestemmelser¹¹ forenkler framgangsmåten for utvidelse av forvaltningsområdet for samisk språk til nye kommuner.

31. Innlemmelsen av Tysfjord vil medføre midler fra myndighetene for å beskytte og utvikle språket samt øke mulighetene til å bruke lulesamisk i den offentlige sfære. Ekspertkomiteen uttrykker likevel særlig bekymring for sørsamisk, som har behov for spesiell beskyttelse på grunn av språkets prekære situasjon. Norske myndigheter har informert ekspertkomiteen om at også Snåsa kommune i det sørsamiske området har anmodet om å bli innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk (jf. Norges tredje periodiske rapport nr. 11). Ekspertkomiteen håper at norske myndigheter vil gå nøye gjennom den aktuelle situasjonen med henblikk på bedre beskyttelse og fremming av sørsamisk.

32. Under ekspertkomiteens besøk ble det uttrykt en viss bekymring med hensyn til mulige negative økonomiske konsekvenser av utvidelsen av forvaltningsområdet for samisk språk for det nåværende finansieringsnivået for kommunene som i dag inngår i forvaltningsområdet. Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å sørge for at utvidelsen av forvaltningsområdet følges opp av tilstrekkelige tilleggsmidler som gjør de nye kommunene i stand til å bære kostnadene ved tospråkligheten.

“c. behov for besluttsom handling for å fremme regions- eller minoritetsspråk for å verne dem;”

KVENSK

33. Ekspertkomiteen erkjente i forrige evalueringsperiode at norske myndigheter hadde truffet visse tiltak for å framskaffe midler til det kvenske språk. Ekspertkomiteen fikk opplyst om støtte til en kvensk/finsk avis og tilbud om kurs i kvensk ved Universitetet i Tromsø (jf. ECRML (2003) 2 nr. 58). På kulturområdet var det gitt støtte til kvensk kultursenter. I den tredje periodiske rapporten opplyste myndighetene om vedtaket om å anerkjenne kvensk som eget språk (jf. særlig nr. 24 i Norges tredje periodiske rapport). Denne anerkjennelsen danner grunnlaget for konkret besluttsom handling for å beskytte og fremme kvensk språk.

34. Ekspertkomiteen mener at besluttsom handling for å fremme regions- eller minoritetsspråk for å verne dem blant annet omfatter følgende aspekter: Fastsettelse av en rettslig ramme for fremming av regions- eller minoritetsspråk, opprettelse av organer med ansvar for å fremme språkene samt bevilging av tilstrekkelige økonomiske ressurser (jf. andre rapport om Tyskland ECRML (2006) 1 nr. 24 og andre rapport om Sverige, ECRML (2006) 4 nr. 28).

35. Under besøket på stedet fikk ekspertkomiteen opplyst at situasjonen ikke hadde endret seg på grasrotplan og fremdeles var svært vanskelig, på tross av den offisielle anerkjennelsen av kvensk som eget språk. Det er påkrevd med besluttsom handling siden kvensk hovedsakelig er et talespråk og bare noen hundre kvensktalende er i stand til å lese språket.

36. Regjeringen vedtok nylig en resolusjon (jf. MIN-LANG/PR (2005) 3 vedlegget) der den erkjente nødvendigheten av å opprette en språklig infrastruktur for kvensk, herunder standardisering av språket, utvikling av en grammatikk, ordbøker, lesebøker og undervisningsmateriell. Dette gjenspeiler til en viss grad handlingsplanen utarbeidet av Norske Kveners Forbund (NRK/RK) (jf. ECRML (2003) 2 nr. 59).

37. Ekspertkomiteen konstaterer med tilfredshet at myndighetene delvis finansierer en konferanse om standardisering av kvensk i Tromsø 30. til 31. oktober 2006. Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å komme med opplysninger om den konkrete oppfølgingen av denne konferansen i neste periodiske rapport.

38. Mange kvensktalende framhevet behovet for å opprette et organ som kan arbeide for å utvikle språket. Et slikt språklig organ eller råd kunne være lokalisert ved Kvensk institutt og ha som oppgave å standardisere en skriftlig form av det kvenske språk, som består av forskjellige muntlige dialekter. Norske myndigheter har opplyst overfor ekspertkomiteen at det er bevilget spesifikke midler til opprettelse av et slikt organ. Ifølge de opplysninger ekspertkomiteen har tilgang til, finnes det også budsjettmidler til språkrådet. Finansieringen av forskning i kvensk språk synes imidlertid å mangle. Ekspertkomiteen oppfordrer derfor myndighetene til å skaffe til veie tilstrekkelige midler til utvikling av språket, særlig til forskning.

39. Troms og Finnmark dekker et stort område. Ekspertkomiteen oppfordrer derfor myndighetene til å vurdere om det er mulig å utvikle språksentre i distrikter utenfor Porsanger kommune der det tales andre dialekter av kvensk. Ekspertkomiteen ser fram til å motta flere opplysninger i neste rapport.

¹¹ Ot.prp. nr. 38 (2004-2005) Om lov om endring i lov 12. juni 1987 nr. 56 om Sametinget og andre samiske rettsforhold.

40. Endelig når det gjelder budsjettspørsmål, erkjenner norske myndigheter at den positive handlingen som ble innledet ved økningen av midlene til Kvensk institutt i Borselv (fra 1,6 millioner NOK til ca. 3,3 millioner NOK, dvs. fra ca. 196,700 EUR til 405,600 EUR), bør styrkes¹². Ekspertkomiteen er tilfreds med at regjeringen vurderer finansielle instrumenter for å fremme utviklingen av kvensk språk som et ledd i forberedelsen av det årlige statsbudsjettet, og komiteen ser fram til å motta flere opplysninger om dette viktige spørsmålet i neste periodiske rapport.

Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å øke innsatsen for å følge opp anerkjennelsen av kvensk språk, særlig ved å arbeide for å standardisere språket, støtte forskning i språket samt opprette organer som skal fremme språket.

SAMISK

Lulesamisk og sørsamisk

41. I forrige rapport oppfordret ekspertkomiteen norske myndigheter til å treffe umiddelbare tiltak for å styrke stillingen for sørsamisk og lulesamisk. Norske myndigheter har fremlagt for ekspertkomiteen en omfattende presentasjon av situasjonen for disse samiske dialektene i Norge (jf. Norges tredje periodiske rapport nr. 11 - 14)¹³.

42. I tredje periodiske rapport påpeker myndighetene at lulesamisk i dag taper terreng i forhold til majoritetsspråket til tross for at det undervises i språket i barnehager og skoler. Lulesamisk tales i få sosiale sammenhenger, og språket høres ikke ofte, selv ikke på lekeplassene på de samiske skolene. Det lulesamiske området er også sårbart for sentralisering. Isolerte samiske landdistrikter er mer eller mindre avfolket, og norsk er delvis tatt i bruk som hovedspråk. Antall lulesamisktalende var vesentlig høyere for ti år siden. Denne trenden har naturligvis negativ innvirkning for framtidsutsiktene for lulesamisk.

43. Norske myndigheter har tatt et svært viktig skritt framover for å fremme og beskytte lulesamisk ved å innlemme Tysfjord i forvaltningsområdet for samisk språk. Siden innlemmelsen ble foretatt for kort tid siden, er det ikke mulig for ekspertkomiteen å evaluere tiltakene som er truffet av myndighetene, og komiteen ser fram til å motta flere opplysninger i neste evalueringsperiode.

44. Ekspertkomiteen konstaterer med tilfredshet at norske myndigheter har støttet Arran lulesamisk senter, som omfatter aktiviteter knyttet til utdanning (herunder fjernundervisning), forskning, et museum, enkelte avdelinger av Sametinget, et offentlig bibliotek og Sámi Radio. I tillegg oppfordrer komiteen myndighetene og Sametinget til å finansiere prosjekter knyttet til språkutdanning og utvikling av undervisningsmaterieell.

45. I sin forrige evalueringsrapport framhevet ekspertkomiteen at situasjonen for sørsamisk var svært prekær og at språket meget vel kunne dø ut dersom det ikke ble truffet positive tiltak. Ekspertkomiteen oppfordret derfor norske myndigheter til å gjennomføre de gjenværende tiltakene i språkplanen utarbeidet av Sametinget for sørsamisk (jf. ECRML (2003) 2 nr. 51 og 52).

46. Ekspertkomiteen har fått opplyst at også Snåsa kommune har anmodet om å bli innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk (jf. Norges tredje periodiske rapport nr. 11). En slik innlemmelse vil skape et bedre grunnlag for å beskytte og fremme sørsamisk. Ekspertkomiteen oppfordrer derfor myndighetene til å se positivt på dette forslaget.

47. På tross av den positive utviklingen nevnt ovenfor er situasjonen svært vanskelig for lulesamisk og sørsamisk. Sametinget har påpekt at sørsamisk og lulesamisk står overfor store utfordringer, særlig innen utdanning. Det er behov for målrettet innsats på mange områder, f.eks. med hensyn til mangel på lærere, manglende språkkunnskaper, forskning, media, litteratur, utvikling og produksjon av undervisnings- og læringsmaterieell (jf. Norges tredje periodiske rapport nr. 13). Ekspertkomiteen deler Sametingets bekymringer.

¹² Jf. resolusjonen vedtatt av Norges regjering - MIN-LANG/PR (2005) 3 vedlegget.

¹³ For en beskrivelse av disse to språkene og deres geografiske fordeling jf. ECRML (2003) 2 nr. 49-52 om sørsamisk og nr. 53-55 om lulesamisk.

Skoltesamisk

48. Når det gjelder skoltesamisk imøteser ekspertkomiteen mer omfattende opplysninger i neste periodiske rapport (jf. nr. 21 ovenfor samt ECRML (2003) 2 nr. 56).

ROMANI OG ROMANES

49. I forrige evalueringsrapport oppfordret ekspertkomiteen norske myndigheter til å rådspørre representanter for de romani- og romanestalende for å bringe på det rene om brukerne av disse språkene ønsket særlig beskyttelse og/eller fremming av språket (jf. ECRML (2003) 2 nr. 60).

50. Ekspertkomiteen konstaterer med tilfredshet at norske myndigheter har videreført samarbeidet med brukerne av språkene, særlig på kulturområdet. I møter med representanter for disse samfunnene har offentlige myndigheter dessuten formelt anerkjent behovet for besluttsom handling for å støtte språkene romani og romanes.

51. Norske myndigheter rapporterer om innsatsen som er gjort for å utvikle disse språkene, f.eks. igangsetting av ulike prosjekter med støtte fra Norsk kulturråd og Kommunal- og regionaldepartementet.

52. På tross av disse positive tiltakene bekreftet myndighetene under besøket på stedet at det fremdeles finnes uløste utfordringer i forhold til de romani- og romanestalende.

Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å intensivere arbeidet for å beskytte og fremme romani og romanes i samarbeid med brukerne av språkene, særlig på utdanningsområdet.

“d. lettelse og/eller oppmuntring i bruken av regions- eller minoritetsspråk, muntlig og skriftlig, i privat og offentlig virksomhet;”

KVENSK

53. Norske myndigheter har gitt representanter for kvensk språk midler til ulike kulturelle aktiviteter og medier (jf. ECRML (2003) 2 nr. 63). Ekspertkomiteen mener at en logisk konsekvens av kvensk språks nye status er at myndighetene treffer hastetiltak for å styrke bruken av kvensk i det offentlige liv.

54. På litteraturområdet er den første romanen på kvensk gitt ut med økonomisk støtte fra Norsk kulturråd. Under besøket på stedet fikk ekspertkomiteen opplyst fra Norsk kulturråd at det i nærmeste framtid trolig vil bli utgitt ytterligere bøker med slik støtte. Myndighetene er klart over behovet for forbedring, og Norsk kulturråd informerte ekspertkomiteen om at større prosjekter kunne motta støtte i framtiden. Ekspertkomiteen anser dette som et positivt tiltak og oppfordrer myndighetene til å øke støtten til kvensk litteratur ytterligere gjennom allmenne og/eller mer spesifikke finansieringsordninger.

55. På medieområdet sender NRKs distriktskontor i Tromsø ukentlig tolv minutter radio for det kvenske samfunnet. Under sitt besøk på stedet fikk ekspertkomiteen imidlertid opplyst at programmet nesten utelukkende sendes på standard finsk og på et tidspunkt da få av de kvensktalende har anledning til å lytte. Programmet er dessuten for kort og oppfyller ikke behovet til ulike kvenske lyttergrupper som barn og unge. Ekspertkomiteen uttrykker særlig bekymring med hensyn til den nokså begrensede kringkastingen på kvensk.

56. Myndighetene har informert ekspertkomiteen om at det ikke er planlagt noen utvidelse av programlengden eller en egen sending på kvensk. På den annen side offentliggjorde kultur- og kirkeministeren i juni 2004 nye vedtekter for Norsk rikskringkasting (NRK), der det heter at "I sin kjernevirksomhet skal NRKs programtilbud ha et innhold som appellerer til brede lag av befolkningen og som ivaretar interessene til minoriteter og særskilte grupper". Myndighetene informerte ekspertkomiteen om at det vil bli gjennomført drøftelser mellom NRK og representanter for de kvensktalende siden kvensk er blitt anerkjent som eget språk. Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å sørge for at nevnte vedtekter gjennomføres i praksis i samarbeid med de kvensktalende.

57. Ekspertkomiteen mener at det finnes et umiddelbart behov for radioprogrammer på kvensk, særlig for barn og unge som i dag lærer språket på skolen.

Ekspertkomiteen anmoder myndighetene innstendig om å treffe egnede tiltak med henblikk på å fremme og oppmuntre til kringkasting av radioprogrammer på kvensk.

58. Ifølge de opplysninger ekspertkomiteen har fått tilgang til, har myndighetene økt bevilgningene til avisen Ruijan Kaiku. Situasjonen for Ruijan Kaiku har likevel ikke endret seg siden forrige evalueringsperiode, særlig med hensyn til antall utgivelser (bare ti per år) og den begrensede bruken av kvensk i avisen.

59. Ekspertkomiteen er generelt bekymret over den lave forekomsten av kvensk i media og manglende opplæring av journalister med kunnskaper i kvensk. Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å treffe tiltak for å fremme en hyppigere og mer regelmessig utgivelse på kvensk med en betydelig forekomst av kvensk.

60. Ny informasjonsteknologi har åpnet mulighetene for nye kommunikasjonsmåter, som er fleksible og rimelige i forhold til de tradisjonelle medier. Nettprat og elektroniske aviser på Internett og teksting på mobiltelefon er eksempler på dette. Disse nye kommunikasjonskanalene brukes særlig av unge. De brukes også mye av unge brukere av regions- eller minoritetsspråk fordi de er fleksible, uformelle og rimelige i bruk, men også fordi det av mange ulike årsaker ofte er vanskelig å bruke regions- eller minoritetsspråk i de tradisjonelle medier.

61. Den aktive bruken av regions- eller minoritetsspråk i det nye mediemiljøet er viktig for opprettholdelsen av disse språkene og kan bidra positivt til bruken av regions- eller minoritetsspråk innenfor det private og det offentlige liv. Dette er også tilfellet for det kvenske språk. Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til, i samarbeid med de kvensktalende, å utforske måter og midler til å stimulere bruken av kvensk innenfor de nye medier og gi ekspertkomiteen opplysninger om dette i neste periodiske rapport.

62. Når det gjelder kvenske stedsnavn er ekspertkomiteen blitt gjort oppmerksom på to forhold. Det ser ikke ut til at det finnes spesifikke midler til ekstrakostnadene for kommuner som ønsker å bruke kvensk på offentlige skilt, og siden det ennå ikke finnes noen standardisert skrivemåte for kvensk, anvendes finsk ortografi i stedsnavn. Myndighetene informerte ekspertkomiteen om at de siste endringene i lov om stadnamn gir bedre vern for kvenske stedsnavn. Regjeringen utarbeider nå forskrifter til den endrede loven. Ekspertkomiteen håper at den nye lovgivningen vil bidra til en tilfredsstillende løsning av ovennevnte problemer og ser fram til å motta ytterligere opplysninger om dette i neste periodiske rapport.

SAMISK

63. Norske myndigheter har oppmuntret til bruk av muntlig og skriftlig nordsamisk både innenfor det private og det offentlige liv (jf. del III).

64. Norske myndigheter opplyste overfor ekspertkomiteen at lulesamisk i sin alminnelighet ikke brukes i det offentlige liv. Innlemmelsen av Tysfjord kommune i forvaltningsområdet for samisk språk kan snu denne trenden i og med at myndighetene vil bevilge særlige midler for å sikre offentlig bruk av dette språket (jf. nr. 43).

65. På medieområdet har det vært kringkastet faste radioprogrammer to ganger i uken siden 1996. Under besøket på stedet fikk ekspertkomiteen opplyst at radioprogrammene på lulesamisk var blitt flyttet til en av de offentlige nasjonale radiokanalene, noe som innebærer at lulesamisk nå er tilgjengelig for mennesker i hele Norge. NRK Sámi Radio, Sametinget og Høgskolen i Bodø har opprettet regionale tjenester i Tysfjord. I tillegg er det utarbeidet en strategiplan for 2007 - 2012 med henblikk på å opprette daglige nyhetsprogrammer på lulesamisk og sørsamisk på radio¹⁴. Ekspertkomiteen ser fram til å motta flere opplysninger om de konkrete resultatene av strategiplanen i neste periodiske rapport.

66. Norske myndigheter yter økonomisk støtte til faste bidrag på lulesamisk i lokalavisa "Nord-Salten".

ROMANI OG ROMANES

67. Ekspertkomiteen konstaterer med tilfredshet at myndighetene har truffet tiltak for å støtte romani og romanes (jf. artikkel 7 a).

¹⁴ Det samlede antallet er i dag 24 timer for hvert språk per år.

68. Det finnes ingen mediepolitiske tiltak rettet spesielt mot romani og romanes. Romani- og romanestalende har tilgang til de samme støttetiltakene som andre minoriteter, særlig Medietilsynets støtteordninger til lokalradioer og lokalaviser på minoritetsspråk. Ekspertkomiteen har imidlertid ikke mottatt opplysninger om støtte med henblikk på å fremme romani og romanes i media.

69. Bruken av romani og romanes i det offentlige liv hemmes av en motvilje mot å bruke språkene utenfor den private sfære samt begrensede muligheter til å gjøre dette. Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å treffe ytterligere tiltak for å fremme bruken av romani og romanes i det offentlige liv i samarbeid med de som taler språkene¹⁵. Komiteen ser fram til å motta flere opplysninger og nøyaktige tall om bruken av disse språkene innenfor den offentlige sfære i neste periodiske rapport.

“e. opprettholdelse og utvikling av bånd, på de felter som er omfattet av dette Charter, mellom grupper som bruker et regions- eller minoritetsspråk og andre grupper i staten som benytter et språk brukt i en identisk eller lignende form, så vel som opprettelse av kulturelle forbindelser med andre grupper i staten som bruker forskjellige språk;”

70. I forrige rapport framhevet ekspertkomiteen, på samme måte som Ministerkomiteen, hvor nyttig det er for brukere av forskjellige regions- eller minoritetsspråk å ha et forum hvor de kan snakke sammen og skape konstruktive forbindelser (jf. ECRML (2003) 2 nr. 68).

71. Myndighetene underrettet ekspertkomiteen om at Kommunal- og regionaldepartementet siden 2003 har innkalt til årlige møter med nasjonale minoriteter og aktuelle statlige organer med henblikk på å formidle informasjon og som et forum for dialog for å finne fram til gode løsninger på spørsmål knyttet til nasjonale minoriteter, herunder saker som gjelder minoritetsspråk¹⁶. Opprettelsen av et kontaktforum skulle samle representanter for nasjonale minoritetsorganisasjoner og ikke representanter for regions- eller minoritetsspråk som sådanne. Myndighetene har egne møter med representanter for de forskjellige språkene for å ta opp spørsmål knyttet til blant annet kulturbygg, museer mv., men det er ikke opprettet noe felles forum (jf. ECRML (2003) 2 nr. 68).

72. Ekspertkomiteen minner om at representanter for regions- eller minoritetsspråk i andre land synes å nyte godt av etablerte fora for dialog og samarbeid og at slike felles fora har gitt opphav til konstruktive forbindelser. Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å opprette et forum for dialog og samarbeid med representanter for alle regions- eller minoritetsspråkene.

“f. fremskaffelse av egnede former og midler for undervisning og studier av regions- eller minoritetsspråk på alle passende nivåer;”

KVENSK

73. Opplæringslova inneholder bestemmelser om opplæring i finsk som andrespråk når minst tre elever med kvensk-finsk bakgrunn ved grunnskoler i Troms og Finnmark krever det. Siden 1997 har kvensk hørt under finsk i læreplanene. Da opplæringslova ble endret i 1999, ble det gitt lovfestet rett til opplæring i finsk, og det ble opprettet en egen finansieringsordning hos de nasjonale skolemyndigheter til finskopplæring. Ekspertkomiteen konstaterer med tilfredshet at antall elever i finskklassene økte fra 45 elever i 1994 til mer enn 1 100 elever i 2004.

74. Under besøket informerte myndighetene ekspertkomiteen om at det er bevilget særlige midler til utvikling av det kvenske språk i tillegg til midlene som er bevilget til utarbeiding av undervisnings- og opplæringsmateriell på finsk. Videre er det siden 2005 gitt tilskudd til utvikling av kvensk som skolefag i Finnmark, herunder utarbeiding av undervisnings- og opplæringsmateriell. Nasjonale skolemyndigheter forventer en gradvis styrking av kvensk når språket utvikles som skolefag.

75. Kunnskapsdepartementet er av den oppfatning at både de strukturelle lingvistiske forskjellene og de kulturelle og sosiale forhold som kjennetegner finsk og kvensk, kan gis tilstrekkelig oppmerksomhet innenfor dagens utdanningspraksis. En omfattende reform av den obligatoriske skolegangen, som omfatter nye

¹⁵ Jf. andre uttalelse om Norge fra den rådgivende komité for rammekonvensjonen om beskyttelse av nasjonale minoriteter vedtatt 5. oktober 2006 (ACFC/OP/II(2006)006), særlig nr. 102 og 141.

¹⁶ Jf. også oppfølgingsrapporten fra Europarådets kommissær for menneskerettigheter om Norge (2001 – 2005) CommDH (2006)10, nr. 46

læreplaner i alle fag i grunnskole og videregående skole som et ledd i "Kunnskapsløftet", vil snart tre i kraft. Utdanningsdirektoratet har ansvar for å påse at kvensk er tilstrekkelig nevnt i den nye læreplanen i finsk som andrespråk.

76. Ifølge representanter for de kvensktalende får kvensk språk ikke tilstrekkelig oppmerksomhet innenfor dagens utdanning. De mener at opplæringslova bør endres slik at kvensk omhandles som eget språk, og at det bør utarbeides en egen læreplan. Ifølge de opplysninger ekspertkomiteen fikk tilgang til under sitt besøk på stedet, er de kvensktalende ikke blitt rådspurt eller innlemmet i myndighetenes nåværende arbeid med nye læreplaner.

77. Ordningen er ikke satt i kraft ennå, og ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å styrke dialogen med de kvensktalende. Komiteen ser fram til å motta flere opplysninger i neste periodiske rapport om tiltak som er truffet med hensyn til opplæring i kvensk språk, særlig på grunnskolenivå og videregående nivå.

Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å utarbeide en egen læreplan i kvensk i samarbeid med de kvensktalende.

78. Ekspertkomiteen viser til sine kommentarer under artikkel 7 c og de tiltakene som myndighetene må treffe på grunn av den vanskelige situasjonen for kvensk i skolen, særlig mangelen på undervisningsmaterieil og lærere. Etter det ekspertkomiteen kjenner til, utgjør manglende finansiering et viktig hinder for en positiv utvikling av kvenskundervisningen.

79. På førskolenivå har regjeringen så langt ikke gitt særlig støtte til barnehager der kvensk språk brukes. Ekspertkomiteen har fått opplyst at det i enkelte tilfeller er dyrt for foreldrene å sende barna til barnehager som drives av private institusjoner og ikke av kommunene.

80. Paragraf 2 i den nye barnehageloven fastsetter at "Barnehagen skal ta hensyn til barnas alder, funksjonsnivå, kjønn, sosiale, etniske og kulturelle bakgrunn." Den nye nasjonale rammeplanen for barnehagen, som dekker alle språk, understreker barnehagens ansvar når det gjelder å ta hensyn til alle barnas språklige og kulturelle bakgrunnen og gi barna støtte i forhold til deres bakgrunn og behov. Som en følge av dette vil barnehager med kvenske barn bli nødt til å ta hensyn til kvensk språk og kulturell bakgrunn og synliggjøre minoritetskulturen i barnehagen. Alle barna i barnehagen bør bli kjent med både den kvenske kulturen og majoritetskulturen.

81. Myndighetene bekreftet imidlertid at, sammenlignet med samisk, er situasjonen vanskeligere for andre minoritetsspråk. Det finnes heller ingen statistikk over antall kvenske barn i barnehager i Norge. Det synes å være behov for å opprette og utvikle kvenske barnehager og "språkreir". Ifølge de opplysninger ekspertkomiteen har fått tilgang til, er barnehagen i Børselv, hvor kvensk ville blitt brukt, stengt på grunn av manglende finansiering. Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å styrke tiltakene for å gi barn mulighet til å få undervisning i kvensk på førskolenivå i tråd med den nye rettslige rammen.

Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å treffe tiltak for å bedre situasjonen for kvensk språk på alle aktuelle utdanningstrinn.

SAMISK

82. Situasjonen for nordsamisk vil bli ytterligere vurdert i forbindelse med evalueringen av del III i Charteret. Når det gjelder undervisning i lulesamisk og sørsamisk viser ekspertkomiteen til den alminnelige presentasjonen i forrige evalueringsrapport (ECRML (2003) 2 nr. 70).

83. Ifølge myndighetene har det lulesamiske området opplevd en kulturell og akademisk vekst siden 1994 da det offisielle Arran - Lulesamisk senter ble opprettet. Lulesamisk tilbys nå i barnehager, skoler og høgskoler, med en økning i elev- og studenttallet på alle nivåer. Siden 1999 tilbyr dessuten Arran fjernundervisning i lulesamisk som andrespråk, fra grunnskolenivå til videregående nivå, til andre deler av landet.

84. Når det gjelder førskoleutdanningen fikk ekspertkomiteen opplyst at barnehager var blitt stengt av økonomiske årsaker (f.eks. i Musken, på tross av barnehagens svært oppmuntrende resultater).

85. Når det gjelder grunnskoleutdanning og videregående utdanning, finnes det, i tillegg til fjernundervisningen som tilbys av Arran-senteret, språkklasser med samisk som første- eller andrespråk på grunnskolenivå og videregående nivå i Tysfjord og Hamarøy kommuner. Ekspertkomiteen konstaterer med tilfredshet at antall elever som får opplæring i lulesamisk på grunnskolenivå, har økt betraktelig, særlig siden det er gitt opplæring i lulesamisk som førstespråk i mange år. Timene tilbys av private institusjoner, men myndighetene uttrykte håp om at kommunene ville overta ansvaret for dette.

86. Ekspertkomiteen konstaterer med tilfredshet at det vil bli gitt særlige midler og støtte til førskoleutdanningen som en konsekvens av at Tysfjord kommune er innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Ekspertkomiteen ser fram til å motta flere opplysninger i neste evalueringsperiode.

87. Når det gjelder førskoleutdanningen i sørsamisk er ekspertkomiteen tilfreds med myndighetenes initiativ for å fremme samisk tospråklighet i områder hvor samisk språk står i en særlig svak posisjon. Med hensyn til førskoleutdanningen har Sametinget støttet samiske barnehager i det sørsamiske området. Kunnskapsdepartementet og Sametinget er rede til å drøfte behovet for mer varige tiltak rettet mot barnehager i det sørsamiske området i forbindelse med gjennomføringen av en ny kompetanseplan for sektoren. Ekspertkomiteen ønsker et slikt initiativ velkommen og ser fram til å motta flere opplysninger i neste periodiske rapport.

88. Når det gjelder grunnskoleutdanning og videregående utdanning finnes det to samiske skoler innenfor det sørsamiske området i Hattfjelldal og i Snåsa. I tillegg ble prosjektet "Sørsamisk opplæring ved heimeskolen" gjennomført fram til 2004. I 2005/2006 vil Elgå ungdomssenter starte opplæring i sørsamisk. To videregående skoler vil tilby opplæring i sørsamisk som andrespråk, og kurs i sørsamisk vil også bli tilbudt ved andre skoler, også utenfor det sørsamiske området.

89. Undervisningen i sørsamisk tilbys hovedsakelig i form av fjernundervisning. En arbeidsgruppe for sørsamiskutdanning anbefalte at det ble opprettet en fjernundervisningstjeneste for samisk i tillegg til eller i stedet for de to eksisterende internatskolene i det sørsamiske området. I januar 2005 ble prøveperioden omdannet til en fast tjeneste. Myndighetene var enige i at det var rom for forbedringer og har opprettet en arbeidsgruppe i Utdanningsdirektoratet. Ekspertkomiteen ser fram til å motta flere opplysninger i neste runde.

90. På tross av tiltakene som er truffet og innsatsen som er gjort, er komiteen bekymret over vurderingen som ble gjort av Sametinget, som konkluderte med at sørsamisk og lulesamisk står overfor utfordringer som særlig er knyttet til skole og utdanning (jf. nr. 47 ovenfor). Komiteen er særlig bekymret over mangelen på lærere og undervisningsmateriell.

Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å styrke arbeidet med sikte på å bedre utdanningen i lulesamisk og sørsamisk, særlig når det gjelder opplæring av lærere og utvikling av undervisningsmateriell.

ROMANI OG ROMANES

91. Ifølge de opplysninger ekspertkomiteen har fått tilgang til, finnes det ingen alminnelige støtteordninger for undervisning og studier i romani og romanes. Ekspertkomiteen konstaterer imidlertid med tilfredshet at norske myndigheter har truffet en rekke tiltak for å bedre situasjonen når det gjelder rombarnas utdanning på førskolenivå, grunnskolenivå og videregående nivå. I Oslo arbeides det nå for å bedre kontakten mellom skolemyndighetene og rombefolkningen på barneskole- og ungdomsskolenivå. Dette arbeidet har så langt hatt positive virkninger, og Oslo kommune forsøker i samarbeid med de nasjonale skolemyndighetene å finne fram til løsninger som kan lette skolesituasjonen for romelever. I tillegg har to høgskoler i Trondheim i noen år administrert et prosjekt for å finne ut hvordan de romanitalendes situasjon kan bedres i barnehager, barneskoler og ungdomsskoler.

92. En arbeidsgruppe opprettet av romaniorganisasjonene har dessuten bedt Dronning Mauds minne (høgskole for førskolelærerutdanning) om å gjennomføre en undersøkelse av romanibarnas særlige behov i barnehager og barneskoler og utvikle et program med tiltak og handlinger for å oppfylle disse behovene. Siden 2004 har norske myndigheter bevilget midler til dette prosjektet, som vil bli videreført i ytterligere tre år. Ekspertkomiteen ser fram til å motta flere opplysninger om resultatet av dette prosjektet og tiltak som er truffet for å gjennomføre anbefalingene for barnehager og barneskoler.

93. Ekspertkomiteen fikk opplyst fra Likestillings- og diskrimineringsombudet at situasjonen i mange tilfeller ikke hadde bedret seg og at rombarna fremdeles lider under et utdanningssystem som ikke er tilpasset reisendes livsstil. Ekspertkomiteen minner om erklæringen fra Europakommisjonen mot rasisme og intoleranse¹⁷ som sier at "bare et mindretall av medlemmene av romanifolket er reisende eller delvis reisende, og det rapporteres at reiserutene i alminnelighet er veletablerte. Dette burde gjøre det mindre vanskelig å organisere utdanningen for barn av reisende familier". Ekspertkomiteen oppfordrer derfor norske myndigheter til å intensivere arbeidet for å støtte romanispråket og gi barn i reisende familier fast skolegang. Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å fortsette arbeidet i samarbeid med de romanitalende for å utvikle alternative undervisningsmåter og egnede undervisningsformer for rombarn, fjernundervisning eller stipend til opplæring av potensielle lærere i Norge eller i utlandet samt utarbeide et egnet undervisningsmaterieell (jf. også ekspertkomiteens rapport om Sverige, ECRML (2006) 4 nr. 56).

94. Det finnes en klar mangel på lærere med tilstrekkelige kunnskaper i romani og/eller romanes. Ifølge opplysningene som er mottatt, tilbys ikke romani som fag i skolen noen steder i Norge.

“g. fremskaffelse av muligheter som setter de som ikke snakker et regions- eller minoritetsspråk og som bor i området hvor det brukes, i stand til å lære det dersom de ønsker det;”

95. Det finnes språkopplæring for ikke-samisktalende som ønsker å lære språket.

96. Ekspertkomiteen har fått opplyst at det tilbys kvenskurs ved Universitetet i Tromsø og at tilbudet er åpent for ikke-morsmålspråklige. Ifølge opplysningene som er mottatt, øker antallet studenter som deltar på timene (ECRML (2003) 2 nr. 74).

“h. fremming av studier og forskning i regions- eller minoritetsspråk ved universiteter eller tilsvarende institusjoner;”

KVENSK

97. Ifølge myndighetene er det mulig å studere og forske på kvensk språk ved finskavdelingen ved Universitetet i Tromsø (jf. ECRML (2001) 6 nr. 47 og ECRML (2003) 2 nr. 77). Kvenskforelesningene ved Universitetet i Tromsø er blitt svært populære, noe som viser at det er stor interesse for å lære språket. Mangelen på midler har imidlertid gjort det vanskelig å tilby kvenskundervisning ved universitetet på permanent basis. Ut fra de opplysninger som er mottatt, tror ekspertkomiteen at det finnes et potensial for utvikling av forskning, men at manglende midler er til hinder for dette. Norske kveners forbund og andre samtalepartnere framhevet at mangelen på midler virker negativt på rekrutteringen av kvalifiserte søkere fordi det bare tilbys tidsbegrensede forskningsprosjekter. Norges forskningsråd bekreftet at det ikke finnes noe spesifikt program for forskning i kvensk språk.

Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å finne måter som gjør det mulig å fremme forskningsprosjekter med henblikk på å utvikle det kvenske språk samt støtte kvenskstudier på universitetsnivå på permanent basis.

SAMISK

98. Studier og forskning i nordsamisk på universitetsnivå vil bli omhandlet under del III. Det er også truffet enkelte tiltak for å fremme studier og/eller forskning i sørsamisk og lulesamisk. Ekspertkomiteen imøteser flere opplysninger om studier og forskning i sørsamisk og lulesamisk i neste periodiske rapport.

ROMANI OG ROMANES

99. Ekspertkomiteen bemerket i sin forrige evalueringsrapport at det ikke fantes noen programmer for studier og forskning i språkene romani og romanes.

100. Ekspertkomiteen konstaterer med tilfredshet at flere programmer, hovedsakelig om kultur, støttes av norske myndigheter i samarbeid med de som taler språkene (Norges forskningsråd leder et treårig forskningsprogram om språket romani og dets lingvistiske opprinnelse, Universitetet i Trondheim har utviklet

¹⁷ ECRIs tredje rapport om Norge vedtatt i juni, CRI (2004) 3, nr. 61 og 63.

et forskningsprogram om romanikulturen). Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å fortsette å støtte disse positive initiativene.

101. Under besøket på stedet fikk ekspertkomiteen opplyst fra Norges forskningsråd at det er innledet flere prosjekter med henblikk på å utvikle språket romani, men at disse initiativene hittil ikke har gitt resultater. Ekspertkomiteen har fått opplyst at det er en klar mangel på kvalifiserte personer som kan forske på dette området. Komiteen oppfordrer derfor myndighetene til å finne fram til alternative løsninger for å løse denne utilfredsstillende situasjonen.

“i. fremming av passende typer tverrnasjonale utvekslinger, på de felter som er omfattet av Charteret, for regions- eller minoritetsspråk som brukes i en identisk eller lignende form i to eller flere stater.”

102. Myndighetene opplyste overfor ekspertkomiteen om et samarbeidsprogram langs den finsk-norske grensen, som omfatter utvikling av trespråklighet mellom finsk, norsk og samisk. Ekspertkomiteen ser fram til å motta nærmere opplysninger om resultatet av dette prosjektet i neste evalueringsperiode.

KVENSKE

103. Ekspertkomiteen kjenner ikke til noen aktiv fremming av utveksling mellom brukere av kvensk i Norge og brukere av liknende språk i andre land. Under besøket fikk ekspertkomiteen opplyst at samarbeidet over landegrensene er et resultat av private initiativer fra språkbrukerne, skoler eller universiteter (f.eks. har Universitetet i Tromsø opprettet kontakt med universiteter i Russland og Finland). Kvensk institutt har et prosjekt for å utvikle bruken av språket over landegrensene sammen med Meänkieli i Sverige, men det finnes ikke spesifikke midler til prosjektet.

104. Ekspertkomiteen oppfordrer norske myndigheter til å se på muligheten for aktiv fremming av utveksling over landegrensene for kvensk.

SAMISKE

105. Det er god kontakt mellom lulesamisktalende og sørsamisktalende i Norge og Sverige fordi disse samfunnene befinner seg på begge sider av grensen. Under besøket på stedet understreket representanter for språkbrukerne betydningen av å fremme disse språkene innenfor det etablerte nordiske samarbeidet fordi språkene er i en vanskelig situasjon i begge landene (jf. ECRML (2003) 2 nr. 153 og 155 under artikkel 14).

106. Ekspertkomiteen oppfordrer norske myndigheter til å støtte og styrke aktiviteter over landegrensene innenfor de nordiske samarbeidsstrukturene for alle samiske språk.

ROMANI OG ROMANES

107. Myndighetene støtter kontaktene med romanitalende i Sverige, i andre nordiske land og i andre deler av Europa. Brukere av romani har mottatt støtte fra norske myndigheter til deltakelse i internasjonale konferanser. Romanestalende har mottatt støtte til organisering av internasjonale musikkfestivaler i Oslo.

“Paragraf 2

Partene forplikter seg til å fjerne, hvis de ikke allerede har gjort det, enhver uberettiget forskjell, utelukkelse, begrensning eller fortrinn i sammenheng med bruken av et regions- eller minoritetsspråk som har til hensikt å motvirke eller sette i fare opprettholdelsen eller utviklingen av et regions- eller minoritetsspråk. Vedtak av spesielle tiltak til fordel for regions- eller minoritetsspråk som tar sikte på å fremme likhet mellom brukerne av disse språkene og resten av befolkningen eller som tar tilbørlige hensyn til deres spesielle forhold anses ikke å være en diskriminerende handling mot brukerne av mer benyttede språk.”

108. Ekspertkomiteen er ikke blitt gjort oppmerksom på problemer knyttet til denne forpliktelsen og viser til sin tidligere evalueringsrapport (jf. ECRML (2003) 2 nr. 81).

“Paragraf 3

Partene forplikter seg ved passende tiltak til å fremme gjensidig forståelse mellom alle landets språkgrupper og især til å inkludere respekt, forståelse og toleranse i forhold til regions- eller minoritetsspråk blant målene for utdanning og opplæring innen landene, og til å oppmuntre massemedia til å tilstrebe samme mål.”

109. Ekspertkomiteen nevnte i sin forrige rapport at respekt, forståelse og toleranse overfor minoritetsspråk inngår blant formålene i de norske læreplanene. Utdanningsplanene inneholder referanser til romani, romanes, skogfinner og kvensk (jf. ECRML (2003) 2 nr. 82). Under besøket på stedet fikk ekspertkomiteen opplyst fra Norske kveners forbund at holdningene til det kvenske språk hadde bedret seg, både blant kvenene og flertallsbefolkningen.

110. Myndighetene har også informert ekspertkomiteen om at de støtter et pilotprosjekt der samiske unge besøker ungdomsskoler over hele landet for å øke bevisstheten om samisk kultur og identitet hos andre elever. Prosjektet har vært vellykket og har hatt positiv innvirkning. Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å videreføre dette pilotprosjektet over lengre tid og vurdere å utvide prosjektet til andre regions- eller minoritetsspråk.

111. Ekspertkomiteen understreker viktigheten av denne bestemmelsen og roser myndighetene for tiltakene som er truffet med hensyn til samisk og kvensk, men understreker samtidig viktigheten av å forsterke innsatsen og treffe tiltak med hensyn til romani og romanes.

“Paragraf 4

Når de fastlegger sin politikk med hensyn til regions- eller minoritetsspråk skal partene ta i betraktning de behov og ønsker som er uttrykt av de grupper som bruker slike språk. De oppmuntres til å etablere organer, om nødvendig, i den hensikt å bistå myndighetene med råd i alle saker vedrørende regions- eller minoritetsspråk.”

112. Myndighetene har framlagt ekspertkomiteens andre rapport for Sametinget og andre grupper av regions- eller minoritetsspråk sammen kommentarene fra norske myndigheter til anbefalingene fra Ministerkomiteen og merknadene fra ekspertkomiteen. Alle dokumentene ble gjort tilgjengelige på regjeringens nettsted. I tillegg har myndighetene rådspurt foreninger og organer under forberedelsen av den tredje periodiske rapporten, særlig under det årlige møtet i det siste kontaktforumet (jf. nr. 71 ovenfor).

113. Ekspertkomiteen konstaterer med tilfredshet at representanter for språkbrukerne rådspørres jevnlig. Under besøket på stedet gjorde imidlertid Norske kveners forbund ekspertkomiteen oppmerksom på at myndighetene kunne ha hatt en mer proaktiv tilnærming til språkbrukernes behov og følge deres råd i forbindelse med utviklingen av språket. Ekspertkomiteen håper at anerkjennelsen av kvensk som eget språk vil ha positiv innvirkning på dialogen mellom myndighetene og representanter for kvensk, og at det vil bli holdt jevnlig møter mellom myndighetene og de kvensktalende.

“Paragraf 5

Partene forplikter seg til å anvende, mutatis mutandis prinsippene nedfelt i ovenstående paragrafer 1 til 4 på ikke-territoriale språk. Imidlertid, så vidt angår disse språk skal art og omfang av de tiltak som skal treffes for å gi dette Charter gyldighet fastsettes på en fleksibel måte idet det tas hensyn til behovene og ønskene til de grupper som benytter de berørte språk og med respekt for deres tradisjoner og karakteristika.”

114. I Norges tilfelle betraktes romanes og romani som ikke-territoriale språk. Ved evaluering av språkernes situasjon under Artikkel 7 paragraf 1 til 4 tok ekspertkomiteen hensyn til at prinsippene skulle anvendes mutatis mutandis.

2.2. Evaluering med hensyn til Charterets del III

115. Ekspertkomiteen har undersøkt nærmere i hvilken grad de eksisterende vernet av samisk språk er i samsvar med Charterets del III. Sameloven angir områder der situasjonen for samisk rettferdiggjør særlige tiltak. Kommunene Karasjok, Kautokeino, Nesseby, Porsanger, Tana og Kåfjord defineres som deler av

forvaltningsområdet for samisk språk. Tysfjord kommune, hvor det tales lulesamisk, er innlemmet i området fra januar 2006.

116. Ekspertkomiteen bemerker at utvidelsen av det samiske området kan medføre at Charterets del III også får anvendelse på lulesamisk. Ekspertkomiteen oppfordrer myndighetene til å bringe klarhet i dette spørsmålet i neste periodiske rapport. Ekspertkomiteen har besluttet å ikke behandle lulesamisk under del III i påvente av en slik klargjøring.

117. Under besøket på stedet fikk ekspertkomiteen opplyst at myndighetene har anmodet Nordisk Samisk Institutt om å evaluere sameloven etter 10 års gjennomføring. Ekspertkomiteen ser fram til å motta opplysninger om resultatet av denne evalueringen.

118. I denne avdelingen vil ekspertkomiteen fokusere på problemområder i forbindelse med beskyttelsen og fremmingen av nordsamisk. Komiteen vil derfor ikke vurdere gjennomføringen av bestemmelser som ble oppfylt under første og andre overvåkingsperiode, med unntak av forpliktelser der ekspertkomiteen har mottatt nye relevant opplysninger. Følgende bestemmelser vil ikke bli kommentert:

- Artikkel 8 paragraf 1 b iv
- Artikkel 8 paragraf 1 d iv
- Artikkel 8 paragraf 1 f ii
- Artikkel 8 paragraf 1 g
- Artikkel 8 paragraf 1 i
- Artikkel 8 paragraf 1 h
- Artikkel 9 paragraf 1d
- Artikkel 9 paragraf 2
- Artikkel 10 paragraf 1 a iii
- Artikkel 10 paragraf 1 c
- Artikkel 10 paragraf 3 b
- Artikkel 11 paragraf 1 a iii
- Artikkel 11 paragraf 1 b i
- Artikkel 11 paragraf 1 c ii
- Artikkel 11 paragraf 1 e i
- Artikkel 11 paragraf 1 f ii
- Artikkel 11 paragraf 1 g
- Artikkel 11 paragraf 2
- Artikkel 12 paragraf 2
- Artikkel 12 paragraf 3)
- Artikkel 13 paragraf 2 e
- Artikkel 14 a og b

119. Med hensyn til ovennevnte bestemmelser viser ekspertkomiteen til konklusjonene i første og andre rapport, men forbeholder seg retten til å evaluere situasjonen igjen på et senere stadium.

120. Endelig viser paragrafene og underparagrafene i fet kursiv forpliktelsene som er valgt av Norge.

Artikkel 8 - Utdannelse

121. Ekspertkomiteen konstaterer med tilfredshet at norske myndigheter har økt bevilgningene for å styrke de økonomiske mulighetene på lokalnivå til å gi undervisning på/i samisk samt utvikle lærerutdanningen (37 millioner NOK i 2004 og 47 millioner NOK i 2006, dvs. 4,549 000 EUR og 5,778 000 EUR).

“Paragraf 1

Med hensyn til utdanning forplikter partene seg, innenfor det territorium hvor slike språk brukes, i samsvar med situasjonen til hvert av disse språkene og uten prejudisier for undervisningen av de(t) offisielle språk i staten, til å:

Førskoleutdanning

- “a. i. gjøre tilgjengelig førskoleutdanning på de relevante regions- eller minoritetsspråk; eller*
- ii gjøre tilgjengelig en vesentlig del av førskoleutdanningen på de relevante regions- eller minoritetsspråk; eller*
- iii gjennomføre et av tiltakene omtalt under ovenstående punkt (i) og (ii) i det minste for de elever hvis familier anmoder om det og hvis antall anses tilstrekkelig; eller”*

122. Ekspertkomiteen anså denne forpliktelsen som oppfylt i første og andre overvåkingsperiode (jf. ECRML (2001) 6 nr. 58 og ECRML (2003) 2 nr. 90).

123. Med henblikk på å bedre førskoleutdanningen på samisk samarbeider Sametinget nært med sentrale myndigheter for å finne fram til og tilby løsninger på problemer i forbindelse med organiseringen av denne typen utdanning. Myndighetene har framhevet at det er vanskelig å tilby førskoleutdanning på kommunenivå, særlig med hensyn til rekruttering og opplæring av personell på førskoleområdet (jf. ECRML (2003) 2 nr. 90).

124. Under besøket fikk ekspertkomiteen opplyst fra Kunnskapsdepartementet at det vil bli iverksatt en plan for oppgradering av kunnskaper i førskolen, herunder utdanning, forskning, utvikling og informasjon (2006-2008). Ekspertkomiteen roser myndighetene for innsatsen for å finne fram til måter å løse dette gjenværende spørsmålet på. Ekspertkomiteen konstaterer videre med tilfredshet at myndighetene har vedtatt en rekke tiltak for å styrke samarbeidet med Sametinget, særlig opprettelsen av et samordningsråd på departementsnivå. Rådet vil organisere en nasjonal konferanse i 2007 om samiske barn og unge i samarbeid med Sametinget.

125. I tillegg trådte en ny barnehagelov i kraft i januar 2006 som sikrer at barnehagens aktiviteter tar hensyn til barnas alder, funksjonsnivå, kjønn, sosiale, etniske og kulturelle bakgrunn, herunder språk (jf. nr. 80 ovenfor). Myndighetene har vedtatt et ny nasjonal rammeplan for barnehager om gjennomføringen av den nye lovgivningen og øker den økonomiske støtten til utvikling av samisk språk og kultur i barnehagene.

126. Ekspertkomiteen anser forpliktelsen som oppfylt. Komiteen ser fram til å motta flere opplysninger i neste periodiske rapport om gjennomføringen av den nye loven samt om kompetanseplanen for barnehagesektoren, herunder tiltak for å styrke samarbeidet med Sametinget på dette området.

Videregående utdanning

- “c i gjøre tilgjengelig videregående utdanning på de relevante regions- eller minoritetsspråk; eller*
- ii gjøre tilgjengelig en vesentlig del av den videregående utdanning på de relevante regions- eller minoritetsspråk; eller*
- iii innenfor den videregående utdanning sørge for undervisning i de relevante regions- eller minoritetsspråk som en integrert del av pensumet; eller*
- iv gjennomføre et av tiltakene omtalt under ovenstående punkter (i) til (iii) i det minste for de elever som, eller, hvor det er passende, hvis familier ønsker det i et antall som anses tilstrekkelig;”*

127. I sin forrige rapport anså ekspertkomiteen forpliktelsen som oppfylt, men var av den oppfatning at det fremdeles var rom for forbedringer siden ikke alle elevene hadde lett tilgang til utdanning på samisk (jf. ECRML (2003) 2 nr. 94). Under forrige evalueringsperiode påpekte Samisk språkråd at det ikke fantes videregående skoler utenfor Karasjok og Kautokeino som tilbød utdanning på samisk på mellommivå, og kom med forslag for å forbedre tilgangen til denne type utdanning for elevene samt bevisstgjøre foreldrene.

128. I den tredje periodiske rapporten fikk ekspertkomiteen opplyst fra myndighetene at alle videregående skoler i Finnmark og enkelte skoler i Troms og Nordland tilbyr samisk som eget fag. Ekspertkomiteen har dessuten fått opplysninger om pågående diskusjoner om ny læreplan i samisk på videregående nivå. Ekspertkomiteen håper at Sametinget og norske myndigheter kommer fram til en avtale og ser fram til å motta flere opplysninger om denne saken i neste evalueringsperiode.

129. Ekspertkomiteen anser forpliktelsen som oppfylt.

Universitetsutdanning og høyere utdanning

“e ii sørge for muligheter for studium av disse språkene som fag innen universitetsutdannelsen og den høyere utdanninge;”

130. Ekspertkomiteen anså forpliktelsen som oppfylt under de forrige overvåkingsperiodene (jf. ECRML (2001) 6 nr. 62 og ECRML (2003) 2 nr. 98).

131. I 2004 bevilget Kommunal- og regionaldepartementet 1 million NOK (ca. 123 000 EUR) til samiske forskningsprogrammer for å fremme bruken av samisk som viktigste språkmedium innenfor samisk forskning.

132. Universitetet i Tromsø har utarbeidet strategier for å fremme utdanning og forskning på samisk, med egne støttebidrag for studenter (i 2006 er det studenter på mastergradsnivå og PhD-nivå). Samiskundervisningen er en populær modul som er åpen for alle, både voksne og studenter. Nybegynnerkursene i samisk for ikke-morsmålspråklige har vært en suksess.

133. Ekspertkomiteen anser forpliktelsen som oppfylt.

“Paragraf 2

Med hensyn til utdanning og hva angår andre områder enn de hvor regions- og minoritetsspråk tradisjonelt brukes, forplikter partene seg, dersom antall brukere av et regions- eller minoritetsspråk rettfærdiggjør det, å tillate, oppmuntre eller sørge for undervisning på eller i regions- eller minoritetsspråket på alle passende utdannelsesnivåer.”

134. I sine tidligere rapporter anså ekspertkomiteen forpliktelsen som oppfylt (jf. ECRML (2001) 6 nr. 67 og ECRML (2003) 2 nr. 103). Sametinget framhevet imidlertid de store utfordringene for grunnskoleutdanningen og den videregående utdanningen, særlig med hensyn til mangelen på kvalifiserte lærere som kan tilby god utdanning på samisk samt mangelen på undervisningsmaterieil.

135. Myndighetene rapporterer om tiltak som er truffet, blant annet fjernundervisning og internatskoler i Tromsø. Under besøket på stedet fikk ekspertkomiteen opplyst fra Sametinget at den største vanskeligheten når det gjelder førskoleutdanningen både i Oslo og Tromsø er de høye kostnadene. Ekspertkomiteen tror derfor at det er rom for forbedringer og anmoder myndighetene innstendig om å finne fram til måter å bedre situasjonen på og gi opplysninger om dette i neste periodiske rapport.

136. Ekspertkomiteen anses denne forpliktelsen som oppfylt og ser fram til ytterligere forbedringer i årene som kommer.

Artikkel 9 - Domsmyndigheter

“Paragraf 1

Partene forplikter seg til, med hensyn til de domsdistrikter hvor antall beboere som bruker regions- eller minoritetsspråk rettfærdiggjør de tiltak som er spesifisert nedenunder, i samsvar med situasjonen til hvert enkelt av disse språkene og på den betingelse at bruken av de muligheter som er gitt av denne paragraf av dommeren ikke anses å hemme en forsvarlig rettspleie:

a straffesaker:

- i å sørge for at domstolene, etter anmodning fra en av partene, skal føre rettsforhandlingene på regions- eller minoritetsspråkene; og/eller***
- ii. å garantere den tiltalte retten til å bruke sitt regions- eller minoritetsspråk; og/eller***
- iii. å sørge for at anmodninger og bevis, det være seg skriftlig eller muntlig, ikke skal anses som ikke godtagbart utelukkende fordi de er formulert på et regions- eller minoritetsspråk; og/eller***

iv. å fremlegge, etter anmodning, dokumenter i tilknytning til rettsforhandlinger på det relevante regions- eller minoritetsspråk, om nødvendig ved bruk av tolker og oversettelser uten at dette medfører ekstra omkostninger for de berørte personer;”

“b i sivilsaker:

- i å sørge for at domstolene, etter anmodning fra en av partene, skal føre rettsforhandlingene på regions- eller minoritetsspråkene; og/eller*
- ii. å tillate, når en prosederende part personlig må møte for retten, at han eller hun kan bruke sitt regions- eller minoritetsspråk uten derved å pådra seg ekstra omkostninger; og/eller*
- iii. å tillate dokumenter og bevis å bli fremlagt på regions- eller minoritetsspråkene om nødvendig ved bruk av tolker og oversettelser;”*

137. I andre evalueringsperiode anerkjente ekspertkomiteen innsatsen fra norske myndigheter og Sametinget for å bedre adgangen til å bruke samisk i domstolene og anså forpliktelsen som formelt oppfylt (jf. ECRML (2003) 2 nr. 105-111). På tross av den solide rettslige rammen merket ekspertkomiteen faktisk også visse vanskeligheter ved anvendelsen lovene, med praktiske problemer og motvilje hos de samisktalende selv mot å bruke samisk i domstolene.

138. Den første tospråklige Indre Finnmark tingrett har vært i virksomhet i Tana siden januar 2004, med et personale som snakker flytende samisk. Domstolen dekker fem av de sju kommunene i det samiske området. Ekspertkomiteen roser myndighetene for dette svært positive tiltaket. Under besøket på stedet fikk ekspertkomiteen opplyst at opprettelsen av den samiske domstolen har hatt positiv innvirkning for bruken av samisk i rettsforhandlinger og at andelen saker der samisk brukes, har økt betydelig.

139. Ekspertkomiteen bemerker imidlertid at domstolens personale konfronteres med manglende samisk juridisk terminologi i sitt daglige virke (jf. også ECRML (2003) 2 nr. 110 og 113). Ekspertkomiteen er oppmerksom på at fastsettelsen av en enhetlig og fast juridisk terminologi er en lang prosess som følge av det tradisjonelle fraværet av samisk i domstolene. Justisdepartementet har tatt enkelte skritt for å utvikle et samisk juridisk språk i samarbeid med Samisk høgskole, Nordisk samisk institutt og den juridiske profesjon. Ekspertkomiteen vil særlig rose norske myndigheter og Tana kommune for prosjektet med å utvikle samisk juridisk terminologi innen strafferett og sivilprosess på nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk. Arbeidet er tilgjengelig på Internett (www.risten.no).

140. Det er dessuten helt avgjørende å utvikle gode kunnskaper i samisk juridisk terminologi, særlig skriftlig, blant domstolens personale og blant de juridiske profesjoner i sin alminnelighet. Ekspertkomiteen fikk opplyst at det ble bevilget midler til opplæring av dommere i samisk terminologi i 1991, men at midlene aldri ble brukt. Utviklingen av samisk juridisk terminologi som nevnt ovenfor, bør danne et bedre grunnlag for nye opplæringskurs, som i tillegg bør medføre økt bruk av samisk i domstolene i sin alminnelighet. Ekspertkomiteen oppfordrer derfor myndighetene til å videreføre arbeidet med opplæring av dommere, påtalemyndigheten og andre aktuelle aktører i samisk juridisk terminologi og bruk av samisk i domstolene i sin alminnelighet. Med henblikk på dette bør Universitetet i Tromsø vurdere å tilby kurs i juridisk samisk. En økning av antallet samiske advokater, dommere og statsadvokater kan også bidra til å løse problemene med bruk av samisk i domstolene. Ifølge de opplysninger ekspertkomiteen har fått tilgang til, er det anslagsvis mellom 20 og 30 samiske advokater i Tromsø som også er i stand til å skrive samisk.

141. Endelig fikk ekspertkomiteen opplyst at Sametinget i forbindelse med sin årlige rapport snart skal evaluere arbeidet utført ved Indre Finnmark tingrett. Ekspertkomiteen ser fram til å motta opplysninger om denne evalueringen i neste periodiske rapport.

142. Ekspertkomiteen anser disse forpliktelsene som oppfylt.

“Paragraf 3

Partene forplikter seg til å gjøre tilgjengelige på regions- og minoritetsspråkene de viktigste nasjonale lovtekster og de som spesielt vedrører brukerne av disse språkene, med mindre de er fremlagt på andre måte.”

143. I de tidligere rapportene anså ekspertkomiteen forpliktelsen som oppfylt (jf. ECRML (2001) 6 nr. 72, ECRML (2003) 2 nr. 116).

144. Siden forrige overvåkingsperiode er følgende vedtekter og forskrifter oversatt eller i ferd med å bli oversatt til samisk:

- aktuelle vedtekter og forskrifter innen akvakultur,
- Lov om pasientrettigheter med to sentrale forskrifter,
- Forvaltningsloven og lov om rett til innsyn i dokument i offentlig verksemd.

145. Ekspertkomiteen roser norske myndigheter for at de har sørget for å gjøre lover tilgjengelige på nordsamisk. Det synes likevel å være behov for å harmonisere oversettingen av lover og øke tilgjengeligheten av de oversatte tekstene. Under besøket på stedet bekreftet myndighetene at det er det enkelte departement som har ansvaret for oversettingen av egne lover og at terminologien derfor kan variere. Dagens system for oversetting kan derfor føre til inkonsekvens i vokabularet. Departementene forsøker å løse problemet med oversetting og særlig utvide det juridiske terminologiprojektet. Et rådgivningsselskap i Tana har nylig påtatt seg dette prosjektet, og ytterligere opplæring av oversettere og tolker vil bli organisert når prosjektet er avsluttet. Ekspertkomiteen ser fram til å se ytterligere forbedringer i neste evalueringsperiode.

146. Ekspertkomiteen anser forpliktelsen som oppfylt.

Artikkel 10 - Administrative myndigheter og offentlige tjenester

147. I andre overvåkingsperiode understreket ekspertkomiteen viktigheten av at nasjonale myndigheter støtter kommunene slik at de kan ha en tospråklighetspolitikk (jf. ECRML (2003) 2 nr. 118). Ekspertkomiteen konstaterer med tilfredshet at norske myndigheter har bevilget ytterligere 12 millioner NOK (ca. 1 475 000 EUR) til administrative kostnader ved tospråklighet for kommunene.

148. Ekspertkomiteen fikk dessuten opplyst at myndighetene skulle evaluere sameloven kapittel 3 i løpet av 2006 og var villige til å vurdere forslaget fra Samisk språkråd om å opprette et organ som skal overvåke bruken av samisk i offentlige institusjoner (jf. ECRML (2003) 2 nr. 119). Ekspertkomiteen ser fram til å motta opplysninger om hvilke tiltak som er truffet med hensyn til dette i neste periodiske rapport.

“Paragraf 1

Innenfor statens administrative områder hvor antallet beboere som benytter regions- eller minoritetsspråkene rettferdiggjør de tiltak som er spesifisert nedenunder og i samsvar med situasjonen for hvert enkelt språk, forplikter partene seg, så langt dette er rimelig mulig, til å:

“b gjøre tilgjengelig for befolkningen alminnelig brukte administrative tekster og skjemaer på regions- eller minoritetsspråkene eller i tospråklige versjoner;”

149. I forrige rapport anså ekspertkomiteen forpliktelsen som oppfylt, på tross av praktiske problemer med oversettelsen av forskjellige vanlige tekster og skjemaer (jf. ECRML (2003) 2 nr. 121).

150. Norske myndigheter rapporterer om at det er truffet tiltak siden 2004, hovedsakelig innen helse- og sosialsektoren, som har ført til en økning i antall dokumenter som er oversatt til samisk. I tillegg yter Sosial- og helsedirektoratet økonomisk støtte til Sametingets vurdering av hvordan en effektiv alminnelig samisk informasjonstjeneste for denne sektoren kan gjennomføres.

151. Under besøket på stedet fikk ekspertkomiteen opplyst at tilgjengeligheten av forvaltningsmessige tekster på samisk kunne bli bedre, særlig med hensyn til offentlige tekster oversatt til nordsamisk. Ekspertkomiteen ser fram til å motta ytterligere opplysninger om dette området i neste periodiske rapport.

152. Ekspertkomiteen anser forpliktelsen som oppfylt.

“Paragraf 2

Med hensyn til de lokale og regionale myndigheter på hvis territorium antallet beboere som benytter regions- eller minoritetsspråk er slik at det rettferdiggjør de tiltak som spesifiseres nedenunder, forplikter partene seg til å tillate og/eller oppmuntre:

- a bruken av regions- eller minoritetsspråk innen rammen av den regionale eller lokale myndighet;*
- b muligheten for brukerne av regions- eller minoritetsspråk til å fremlegge muntlige eller skriftlige henvendelser på disse språk;*
- c de regionale myndigheters utgivelse av sine offisielle dokumenter også på de relevante regions- eller minoritetsspråk;*
- d de lokale myndigheters utgivelse av sine offisielle dokumenter også på de relevante regions- eller minoritetsspråk;*
- e de regionale myndigheters bruk av regions- eller minoritetsspråk i debatter i sine forsamlinger, dog uten å utelukke bruken av statens offisielle språk;*
- f de lokale myndigheters bruk av regions- eller minoritetsspråk i debatter i sine forsamlinger, dog uten å utelukke bruken av statens offisielle språk;*
- g bruken eller innføringen, om nødvendig sammen med navnet på de(t) offisielle språk, av tradisjonelle og korrekte former av stedsnavn på regions- eller minoritetsspråk.”*

153. I sin forrige evalueringsrapport anså ekspertkomiteen disse forpliktelsene som oppfylt (jf. ECRML (2003) 2 nr. 123-125).

154. (a-b) Ekspertkomiteen har ikke mottatt opplysninger om andel samisktalende som er ansatt i lokale myndigheter, slik at komiteen kan vurdere om det fremdeles er rom for forbedringer. Komiteen ser fram til å motta flere opplysninger i neste periodiske rapport.

155. (c-d) Innenfor forvaltningsområdet for samisk språk synes situasjonen tilfredsstillende med hensyn til lokale og regionale utgivelser på samisk. Under besøket på stedet bekreftet Sametinget at det ikke hadde blitt gjort oppmerksom på saker eller klager i forbindelse med manglende tilgang på offisielle dokumenter på samisk.

156. (e-f) Praksis varierer i de lokale forsamlingene. I noen brukes samisk jevnlig (tospråklige møter i kommunene Nesseby, Karasjok og Tana og hovedsakelig samisk i Kautokeino), og i andre brukes bare norsk. Dette synes å være tilfellet i Kåfjord og Porsanger samt i fylkestinget i Troms. Nevnte kommuner bør oppmuntres til å treffe tiltak for å øke bruken av samisk. Under besøket på stedet ble ekspertkomiteen gjort oppmerksom på en hendelse i Tysfjord kommunestyre, der det etter sigende ikke var mulig å bruke samisk på grunn av mangel på oversetting. Ekspertkomiteen ser fram til ytterligere forbedringer, særlig i forbindelse med Tysfjords innlemmelse i forvaltningsområdet for samisk språk.

157. (g) Regjeringen har siden 2003 godkjent tospråklige og trespråklige navn på lokale og regionale myndigheter, dvs. Finnmark fylke (januar 2003), Porsanger kommune (januar 2004), og siden januar 2005 kommunene Tana, Kåfjord, Kautokeino, Karasjok og Nesseby. Ekspertkomiteen har fått opplyst at Troms fylkesting har sendt tilsvarende søknad til regjeringen om tospråklige navn. Ekspertkomiteen ser fram til å motta flere opplysninger om beslutningen som treffes.

158. Myndighetene har informert ekspertkomiteen om at stadnamnlova er endret. Den nye loven gir bedre beskyttelse for samiske stedsnavn. Regjeringen utarbeider nå forskrifter til den endrede loven. Ekspertkomiteen ønsker flere opplysninger om dette i neste periodiske rapport. I motsetning til problemene som oppstod i forbindelse med offentlige registre (jf. nr. 167-168 nedenfor), fikk ekspertkomiteen opplyst at de samiske stedsnavnene var stavet korrekt både på kart og vegskilt.

159. Ekspertkomiteen anser denne forpliktelsen som oppfylt.

“Paragraf 4

Med det for øye å iverksette de forordninger i paragrafene 1, 2 og 3 som de har vedtatt, forplikter partene seg til å treffe ett eller flere av følgende tiltak:

- a oversettelse og tolking etter behov;”***

160. Ekspertkomiteen understreket i de to foregående rapportene at forpliktelsen formelt var oppfylt, tatt i betraktning mangelen på profesjonelle tolker (jf. ECRML (2003) 2 nr. 127-128) og oppfordret norske myndigheter til styrke arbeidet med å skaffe profesjonelle tolker samt samarbeide med Universitetet i Tromsø og Samisk høyskole i Kautokeino om opplæring av profesjonelle yrkesutøvere på dette området.

161. Ifølge opplysningene som er mottatt, har Samisk høgskole hatt tilbud om grunnopplæring av samiske tolker. På tross av mangelen på interesserte studenter, har myndighetene opprettholdt finansieringen for å sørge for at tilbudet fremdeles finnes. Ekspertkomiteen er kjent med myndighetenes innsats og støtter det pågående arbeidet. Siden opplæringen av samiske tolker fremdeles er utilfredsstillende, er det imidlertid et klart behov for intensivert innsats fra myndighetenes side for å bedre situasjonen.

162. Ekspertkomiteen er kjent med bruken av tolking og oversetting i forvaltningen og innen offentlige tjenester. Det synes imidlertid å være mangel på profesjonelle tolker, og som framhevet ovenfor, finnes det i praksis ingen rekruttering av profesjonelle tolker. Det er derfor fremdeles behov for yrkesopplæringsprogrammer for tolker.

163. Ekspertkomiteen anser forpliktelsen for oppfylt, men myndighetene bør treffe ytterligere tiltak for å trekke til seg studenter til opplæringsprogrammene for profesjonelle tolker.

“Paragraf 5

Partene forplikter seg til å tillate bruken eller innføringen av etternavn på regions- eller minoritetsspråkene, etter anmodning fra de berørte.”

164. I sin forrige evalueringsrapport anså ekspertkomiteen ikke denne forpliktelsen som oppfylt og oppfordret norske myndigheter til å løse de praktiske problemene for å sikre at registrene godtar samiske navn i deres opprinnelige form (jf. ECRML (2003) 2 nr. 129-130).

165. Ekspertkomiteen anerkjenner norske myndigheters innsats for å løse dette problemet, særlig ved å styrke samarbeidet mellom de aktuelle departementer og Sametinget og ved å opprette en felles gruppe bestående av eksperter i samisk språk og eksperter i informasjonsteknologi som skal støtte den offentlige forvaltningen.

166. Ekspertkomiteen konstaterer med tilfredshet at det er gjort framskritt siden forrige evalueringsrapport, og i 2004 ble samiske diakritiske tegn fullstendig integrert i operasjonssystemene til ordinære datamaskiner (Apple og Microsoft). Mange offentlige institusjoner er dermed i stand til å benytte korrekt staving av samiske personnavn.

167. De sju samiske bokstavene med diakritiske tegn er likevel fremdeles ikke tilgjengelige i programvaren som brukes av enkelte offentlige institusjoner, særlig innen trygdeforvaltningen og folkeregistret. For å løse disse problemene må disse offentlige institusjonene oppgradere sin teknologi og skifte ut den nåværende administrative kodesiden. Ekspertkomiteen ser det som særlig bekymringsfullt at folkeregistrene, som består av personnavn, fremdeles ikke er i stand til å stave samiske navn på en korrekt måte.

168. Ekspertkomiteen ser fram til en forbedring av situasjonen, særlig ved gjennomføringen av den nye lov om personnavn, som er endret for å motvirke fornorskningen av samiske navn (jf. Norges tredje periodiske rapport s. 26 om utfordringer som gjenstår i forbindelse med innføringen av samiske etternavn i folkeregistrene).

169. Ekspertkomiteen opprettholder de tidligere forslagene til dette problemet er løst og anser forpliktelsen som ikke oppfylt.

Ekspertkomiteen anmoder norske myndigheter innstendig om å påse at folkeregistrene og andre offentlige institusjoner godtar samiske navn i deres opprinnelige form.

Artikkel 12 - Kulturaktiviteter og kulturanlegg

“Paragraf 1

Med hensyn til kulturanlegg og kulturaktiviteter - spesielt biblioteker, videobiblioteker, kultursentra, museer, arkiver, akademier, teatre og kinoer så vel som litterært arbeid og filmproduksjon, folkelige former for kulturelle manifestasjoner, festivaler og kulturindustrien, inklusive blant annet bruken av ny teknologi - forplikter partene seg til, innenfor det område

hvor slike språk brukes og i den grad de offentlige myndigheter er kompetente, har makt eller spiller en rolle på dette felt, å:

- a oppmuntre uttrykksformer og initiativ som er spesifikke for regions- og minoritetsspråk og fremme de forskjellige former for tilgang til arbeider fremstilt på disse språk;**
- d sikre at de organer som er ansvarlige for å organisere eller støtte kulturaktiviteter av forskjellige slag tar tilbørlige hensyn til å inkludere kunnskap om og bruk av regions- eller minoritetsspråk og kultur i de tiltak som de setter i gang eller som de yter støtte til;**
- e fremme tiltak for å sikre at de organer som er ansvarlige for å organisere eller støtte kulturvirksomhet har til rådighet personell som fullt ut mestrer det angjeldende regions- eller minoritetsspråk så vel som språket/ene til resten av befolkningen;**
- f oppmuntre direkte deltakelse av representanter for brukerne av et gitt regions- eller minoritetsspråk ved å skaffe utstyr og planlegge kulturvirksomhet;**
- g oppmuntre og/eller lette opprettelsen av et organ eller organer som skal være ansvarlige for å samle inn, oppbevare en kopi av og presentere eller utgi arbeider fremstilt på regions- eller minoritetsspråkene;**
- h om nødvendig opprette og/eller fremme og finansiere tjenester for oversettelse og terminologisk forskning, i sær med det for øye å opprettholde og utvikle passende administrativ, kommersiell, økonomisk, sosial, teknisk eller juridisk terminologi på hvert regions- eller minoritetsspråk.”**

170. I de tidligere overvåkingsperiodene anså ekspertkomiteen disse forpliktelsene som oppfylt (jf. ECRML (2001) 6 nr. 91 og ECRML (2003) 2 nr. 145).

171. Ekspertkomiteen roser myndighetene for vedvarende støtte og fremming av kulturaktiviteter og kulturanlegg (for en omfattende beskrivelse av litteratur, museum, arkiv, bibliotek, idrett mv. jf. Norges tredje periodiske rapport s. 29 - 31).

172. (h) Når det gjelder utviklingen av terminologi på samisk er ekspertkomiteen kjent med Sametingets innsats, i samarbeid med Samisk parlamentarisk råd, for å utvikle samisk terminologi på områdene økonomi, miljø og stedsnavn. Ekspertkomiteen konstaterer også med tilfredshet at Kultur- og kirke departementet, Kunnskapsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Sametinget gjennomførte et stort prosjekt i 2004 med henblikk på utvikling av et samisk retteprogram for datamaskiner. Det forventes at stavekontroll- og orddelingsteknologien vil utgjøre et viktig redskap for utviklingen av det samiske språk.

173. Ekspertkomiteen anser forpliktelsen som oppfylt.

Artikkel 13 - Det økonomiske og sosiale liv

“Paragraf 2

Med hensyn til økonomiske og sosiale aktiviteter forplikter partene seg, i den grad de offentlige myndigheter er kompetente, innen det område hvor regions- eller minoritetsspråkene benyttes, og så langt som det er rimelig mulig, til å:

- c sikre at sosiale omsorgsinstitusjoner så som sykehus, gamle hjem og hospitser gir mulighet til å motta og behandle på deres eget språk personer som benytter et regions- eller minoritetsspråk og som trenger pleie på grunn av dårlig helse, høy alder eller av andre grunner;”**

174. I forrige evalueringsrapport anså ekspertkomiteen denne forpliktelsen som bare delvis oppfylt og oppfordret norske myndigheter til å intensivere arbeidet for å skaffe personale som behersker samisk (jf. ECRML (2003) 2 nr. 148-151). Riktignok finnes den rettslige rammen, men gjennomføringen avhenger i stor grad av personalet ved det aktuelle institusjonen.

175. I den tredje periodiske rapporten opplyste myndighetene overfor ekspertkomiteen at det til en viss grad finnes samiske oversettelsestjenester og helsepersonell med god praktisk kjennskap til samisk ved Tromsø universitetssykehus og ved andre sykehus. Norske myndigheter understreker i tillegg at flere kommuner er i ferd med å forbedre de ansattes kunnskaper i samisk språk og kultur, særlig med hensyn til

personale som arbeider i sykehjem og i hjemmehjelpstjenesten. Opplæringen som gjennomføres i Karasjok og Kåfjord er trolig en av de mest omfattende. I Porsanger tar medisinsk personale timer i samisk utenfor arbeidstid på språksenteret (skrivning, lesing og snakking), og dette har vært en vellykket erfaring. Under besøket på stedet fikk ekspertkomiteen opplyst at utdanningen som tilbys ved medisinsk undervisningssenter, omfatter litt undervisning i samisk historie, kultur og tradisjonell medisin. Ekspertkomiteen ser på dette som en positiv og viktig del av den medisinske opplæringen og mener at dette bør styrkes samt også innføres i den medisinske utdanningen andre steder.

176. Under besøket fikk ekspertkomiteen opplyst at to personer tilbød oversettelse ved samisk avdeling på universitetssykehuset i Tromsø og at situasjonen innen sosialomsorgsinstitusjoner og sykehus fremdeles ikke er tilfredsstillende i sin alminnelighet med hensyn til personale som behersker samisk. Ekspertkomiteen fikk blant annet opplyst at eldre samiske pasienter som havnet på sykehus i Kirkenes, tok med seg slektninger for å kommunisere med personalet.

177. Ekspertkomiteen erkjenner nødvendigheten av å ha tolketjenester når helsepersonalet ikke snakker samisk. Opplæring av helsepersonell i samisk bør imidlertid prioriteres slik at samisktalende kan kommunisere direkte med det aktuelle medisinske personalet.

178. Det er imidlertid fremdeles klar mangel på samisktalende leger. Ekspertkomiteen fikk opplyst at senteret for helseomsorg i Karasjok har gjennomført en undersøkelse for å vurdere tilfredsheten med det lokale helseomsorgssystemet. Undersøkelsen viser at pasienter i Karasjok og Kautokeino ikke er tilfreds på grunn av helsepersonalets manglende kjennskap til både samisk språk og kultur, og det meldes om hyppige misforståelser mellom lege og pasient som følge av språkproblemer.

179. Ekspertkomiteen tror at det kan treffes tiltak, særlig innlemming av flere undervisningstimer i samisk under utdanningen og praksisopplæringen for helsepersonell i forvaltningsområdet for samisk språk.

180. Ekspertkomiteen anser derfor fremdeles forpliktelsen som delvis oppfylt.

Ekspertkomiteen anmoder myndighetene innstendig om å påse at institusjoner innen sosialomsorgen i praksis gir pasientene mulighet til å kommunisere med helsepersonell på samisk.

Kapittel 3 – Konklusjoner

3.1 Konklusjon med hensyn til hvordan norske myndigheter har gjennomført Ministerkomiteens anbefaling

Anbefaling nr. 1:

“Fortsette å forbedre dialogen og samarbeidet med representanter for de forskjellige regions- eller minoritetsspråkene”

181. Ifølge Norges tredje periodiske rapport innkaller myndighetene til jevnlig møter med nasjonale minoriteter og aktuelle statlige organer for å gi informasjon til representantene for nasjonale minoriteter og for å utveksle synspunkter om saker av felles interesse. Det siste møtet ble avholdt 16. desember 2004 om ”språk og kultur”, og ekspertkomiteen har senere ikke fått opplysning om møter av denne art. Det er dessuten med jevne mellomrom arrangert separate bilaterale møter om kulturelle saker, og myndighetene har møter med Sametinget hvert halvår om samiske saker.

Anbefaling nr. 2:

“Hurtig løse situasjonen med hensyn til kvensk/finsk språk og rådføre seg om spørsmålet med representanter for kvensk før en beslutning treffes”

182. Ekspertkomiteen fikk opplyst fra myndighetene at de, som et direkte resultat av anbefalingen fra Ministerkomiteen, bestilte en undersøkelse av status for kvensk språk. Etter at undersøkelsen var mottatt, rådførte myndighetene seg med representanter for de kvensktalende og har, som følge av dette, anerkjent kvensk som eget språk.

Anbefaling nr. 3:

“Gå videre med opprettelsen av Indre Finnmark tingrett som et ledd i arbeidet for å lette bruken av samisk overfor rettsmyndighetene”

183. Den nye Indre Finnmark tingrett ble opprettet i Tana i januar 2004 og drives med et personale som behersker samisk språk flytende. Domstolen er den første og eneste tospråklige domstolen i Norge, og den betjener fem av de sju kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk. Driften av domstolen har allerede vist oppmuntrende resultater.

Anbefaling nr. 4:

“Øke innsatsen for å bevare og fremme lulesamisk og sørsamisk”

184. Ifølge de opplysninger ekspertkomiteen har fått tilgang til, har myndighetene arbeidet for å bevare og fremme lulesamisk, særlig ved innlemmelsen av Tysfjord kommune i forvaltningsområdet for samisk språk fra januar 2006. Kommunen vil få mulighet til å beskytte og utvikle språket og særlig øke bruken av lulesamisk innenfor den offentlige sfære med økonomisk støtte fra norske myndigheter. I tillegg har ekspertkomiteen fått opplyst at Snåsa kommune i det sørsamiske området har kommet med en liknende anmodning. Lulesamisk og sørsamisk befinner seg fortsatt i en prekær situasjon med behov for besluttsom handling, særlig på utdanningsområdet.

3.2 Ekspertkomiteens funn i tredje overvåkingsperiode

A. Ekspertkomiteen roser norske myndigheter for et fremragende samarbeidsnivå og takker særlig for forberedelsen og organiseringen av besøket på stedet. Dette gjorde det mulig for ekspertkomiteen å oppnå presise og relevante opplysninger om den politiske og rettslige utviklingen med hensyn til å fremme og beskytte regions- eller minoritetsspråk i Norge.

B. Ekspertkomiteen roser norske myndigheter for gjennomføringen av Charteret i Norge. Norske myndigheter har tatt hensyn til merknadene fra ekspertkomiteen, særlig ministerkomiteens anbefalinger, og det er gjort betydelige framskritt. Alle forpliktelser som ekspertkomiteen anså som oppfylt under første og andre overvåkingsperiode, er fremdeles oppfylt. Norge har oppfylt et stort flertall av forpliktelsene som er valgt under del III.

C. Norge samler ikke inn offisiell statistikk over brukere av regions- eller minoritetsspråk. Tallene som ekspertkomiteen har tilgang til, er bare grove anslag, og nyere undersøkelser viser at de faktiske tallene kan være høyere (jf. nr. 15). Mangelen på pålitelige statistiske data begrenser norske myndigheters muligheter til å planlegge og treffe egnede tiltak for å beskytte og fremme Norges regions- eller minoritetsspråk. Denne mangelen gjør også regions- eller minoritetsspråkene mindre synlige i Norge. Det kunne utvikles metoder, på et vitenskapelig grunnlag og i samarbeid med de som taler språkene, som tar hensyn til privatlivet og den personlige integritet samtidig som de gir mer pålitelige opplysninger om antall brukere av regions- eller minoritetsspråk.

D. Norske myndigheter har anerkjent kvensk som eget språk etter å ha bestilt en undersøkelse av status for kvensk og rådført seg med de kvensktalende. Språket befinner seg i en prekær situasjon, og det er derfor behov for besluttsom handling for å beskytte og fremme det. En omfattende og strukturert politikk for kvensk, vedtatt i samarbeid med de kvensktalende, vil være et naturlig grunnlag for slik handling. En rekke forskjellige tiltak kan treffes, f.eks. standardisering av kvensk med støtte fra et språkråd, bedring av undervisningen på/i kvensk på alle aktuelle trinn, herunder utvikling av et eget kvenskpensum, og endelig økning av bruken av kvensk innenfor den offentlige sfære, særlig i media.

E. Innlemmelsen av Tysfjord kommune i forvaltningsområdet for samisk språk vil styrke beskyttelsen og fremmingen av lulesamisk i framtiden, særlig bruken av språket i det offentlige liv. Språket befinner seg imidlertid fremdeles i en vanskelig stilling, og det er behov for ytterligere besluttsom handling, særlig på utdanningsområdet, for å rekruttere kvalifiserte lærere og skaffe til veie egnet undervisningsmaterieil.

F. Situasjon er særlig prekær for sørsamisk, og det haster med å treffe en rekke tiltak dersom språket skal overleve som et levende språk i Norge. Innen utdanning er det nødvendig med besluttsom støtte og nyskapende løsninger tilpasset den særlige situasjonen for sørsamisk (f.eks. språkbud-modeller, fjernundervisning, "språkreir" eller utdanning av hele familier). Økt samarbeid med svenske myndigheter vil være gunstig for sørsamisk.

G. Romani og romanes er beskyttet som ikke-territoriale språk i Charteret. Begge er fremdeles i høy grad fraværende fra det offentlige liv i Norge. Det har imidlertid vært en positiv utvikling, særlig på kulturområdet. På utdanningsområdet finnes fremdeles store problemer, særlig på grunn av den konstante mangelen på lærere og manglende fleksibilitet innenfor utdanningssystemet. Myndighetene bør utvikle nyskapende løsninger i nært samråd med brukerne av romani og romanes.

H. Norske myndigheter har gjort vesentlige framskritt med hensyn til å beskytte og fremme nordsamisk. Særlig opprettelsen av en tospråklig domstol i Tana medfører at Norge oppfyller bestemmelsene i Charterets artikkel 9. På en rekke områder, blant annet utdanning, media og kulturaktiviteter, er forpliktelsene oppfylt. Gjeldende rettslige ramme er imidlertid fremdeles ikke gjennomført i noen tilfeller. Dette medfører at saker som ble tatt opp i første og andre evalueringsrapport, fremdeles gjenstår. I den forbindelse er gjennomføringen av forpliktelsene knyttet til det økonomiske og sosiale liv utilfredsstillende, særlig mangelen på personale som behersker samisk innenfor helseomsorgen og mangelen på kvalifiserte tolker. I tillegg er det fremdeles ikke mulig å skrive samiske navn korrekt i enkelte registre, særlig folkeregisteret og trygderegisteret.

I. Samtidig som ekspertkomiteen ønsker velkommen de positive tiltakene som er truffet, mener komiteen at det fremdeles er behov for å bevisstgjøre den norsktalende majoritetsbefolkningen om Norges regions- eller minoritetsspråk som en integrerende del av Norges kulturarv, særlig med hensyn til kvensk, romani og romanes.

Den norske regjering er bedt om å komme med kommentarer til innholdet i denne rapporten i samsvar med Charterets artikkel 16.3, men har ikke funnet det nødvendig å fremme egne merknader.

På grunnlag av denne rapporten og de funn som er gjort, har ekspertkomiteen framlagt sine forslag for Ministerkomiteen med henblikk på anbefalinger rettet til Norge. Komiteen understreket samtidig nødvendigheten av at norske myndigheter tar hensyn til de mer detaljerte merknadene i selve rapporten i tillegg til de alminnelige anbefalingene.

Ministerkomiteen vedtok anbefalingen rettet til Norge som fastsatt i del B i dette dokument under sitt 995. møte den 16. mai 2007.

Vedlegg I: Ratifikasjonsdokument

Norge:

Deklarasjoner i ratifikasjonsdokumentet deponert 10. november 1993 - original på engelsk

Vi forplikter oss til å gjennomføre bestemmelsene i Charterets del I, II, IV og V og i tillegg i samsvar med artikkel 2 paragraf 2 bestemmelsene i følgende artikler, paragrafer og underparagrafer i Charterets del III:

I artikkel 8:

Paragraf 1 underparagraf a (iii), b (iv), c (iv), d (iv), e (ii), f (ii), g, h, i
Paragraf 2

I artikkel 9:

Paragraf 1 underparagraf a (i-iv), b (i-iii), d
Paragraf 2 underparagraf a
Paragraf 3

I artikkel 10:

Paragraf 1 underparagraf a (iii), b, c
Paragraf 2 underparagraf a, b, c, d, e, f, g
Paragraf 3 underparagraf b
Paragraf 4 underparagraf a
Paragraf 5

I artikkel 11:

Paragraf 1 underparagraf, a (iii), b (i), c (ii), e (i), f (ii), g
Paragraf 2

I artikkel 12:

Paragraf 1 underparagraf a, d, e, f, g, h
Paragraf 2
Paragraf 3

I artikkel 13:

Paragraf 2 underparagraf c, e

I artikkel 14:

Underparagraf b

Ovennevnte paragrafer og underparagrafer får anvendelse på det samiske språk i samsvar med artikkel 3 paragraf 1.

Periode som omfattes: 1/3/1998 -

Erklæringen ovenfor berører artikkel 10, 11, 12, 13, 14, 2, 3, 8 og 9.

B. Anbefaling fra Europarådets ministerkomité om Norges anvendelse av Charteret

EUROPARÅDET

MINISTERKOMITEEN

Anbefaling RecChL(2007)3 fra Ministerkomiteen om Norges anvendelse av Europeisk pakt om regions- eller minoritetsspråk

*(Vedtatt av Ministerkomiteen 16. mai 2007
på det 995 møte til ministrenes representanter)*

Ministerkomiteen anbefaler –

i samsvar med artikkel 16 i Europeisk pakt om regions- eller minoritetsspråk,

under henvisning til ratifikasjonsdokumentet framlagt av Norge 10. november 1993,

etter å ha vurdert ekspertkomiteens evaluering av Charteret med hensyn til Norges anvendelse av Charteret,

samtidig som den tar hensyn til at denne evalueringen er basert på opplysninger framlagt av Norge i tredje periodiske rapport, tilleggsopplysninger framlagt av norske myndigheter, opplysninger framlagt av organer og foreninger som er lovlig etablert i Norge samt opplysninger som ekspertkomiteen har fått under besøk på stedet, og

at norske myndigheter tar hensyn til alle merknadene fra ekspertkomiteen og særlig:

- vedtar en strukturert politikk for å beskytte og fremme kvensk språk i samarbeid med de kvenstalende, særlig når det gjelder standardisering av kvensk, bedring av undervisningen på/i kvensk på alle aktuelle nivåer og økning av bruken av kvensk i den offentlige sfære,
- øker innsatsen med henblikk på å skaffe undervisningsmaterieell og utdanne lærere i kvensk, lulesamisk, sørsamisk, romani og romanes,
- sikrer at institusjoner innen sosial - og helseomsorgen innenfor forvaltningsområdet for samisk språk tilbyr tjenester på samisk,
- sikrer at folkeregistre og andre offentlige institusjoner godtar samiske navn i korrekt form.